Tampereen yliopisto

Olivia Keskinen

VANHEMPIEN KOKEMUKSIA AAC-KEINOJEN KÄYTTÖÖNOTTOA TUKEVISTA TEKIJÖISTÄ JA KÄYTÖSTÄ ALLE 3-VUOTIAAN LAPSEN KANSSA

Kyselytutkimus

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Joulukuu 2025

TIIVISTELMÄ

Olivia Keskinen: Vanhempien kokemuksia AAC-keinojen käyttöönottoa tukevista tekijöistä ja käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa – kyselytutkimus
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Logopedian tutkinto-ohjelma
Joulukuu 2025

Tiedetään, että puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen eli AAC-keinojen *(engl. Augmentative and Alternative Communication)* käyttö tukee lapsen puheen ja kielen kehitystä sekä lisää kommunikoinnin mahdollisuuksia. AAC-keinojen käyttö tulee aloittaa mahdollisimman varhain, mikäli sille ilmenee tarvetta. Keinojen sisällyttäminen osaksi lapsen arkea on tärkeää, ja tässä vanhemmilla on keskeinen rooli. Siksi on tärkeää lisätä ymmärrystä siitä, millaisia kokemuksia vanhemmilla on AAC-keinojen käyttöönotosta ja käytöstä pienten lastensa kanssa. Tieto voi auttaa ammattilaisia tukemaan vanhempia entistä paremmin. Aihetta ei kuitenkaan ole tutkittu erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmilla eikä siitä ole Suomessa tehtyä tutkimusta.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää, mitkä tekijät tukevat vanhempia AAC-keinojen käyttöönotossa ja millaisia kokemuksia vanhemmilla on AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena vanhemmille, ja aineisto kerättiin verkossa täytettävällä kyselylomakkeella. Tutkimuksen osallistumiskriteerit olivat seuraavat: 1) tutkimukseen osallistujan lapsi oli syntynyt vuonna 2019 tai sen jälkeen, 2) lapsen kanssa oli käytetty AAC-keinoja kommunikoinnin tukena hänen ollessa alle 3-vuotias ja 3) tutkimukseen piti pystyä osallistumaan suomen kielellä. Lopulliseen tutkimukseen valikoitui yhdeksän vanhempaa. Kysely sisälsi taustatietokysymysten lisäksi viisi avointa kysymystä, joilla pyrittiin selvittämään AAC-keinojen käyttöönottoa tukevia tekijöitä sekä kokemuksia AAC-keinojen käytöstä. Kyselyvastaukset analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimuksessa todettiin, että AAC-keinojen käyttöönottoa alle 3-vuotiaiden lasten kanssa tukivat opastavat ja kannustavat ammattilaiset, AAC-keinojen läsnäolo arjessa, muut ihmiset AAC-keinojen käyttäjinä sekä vanhemman henkilökohtaiset resurssit. AAC-keinojen käytön myönteisiä kokemuksia olivat positiiviset vaikutukset lapseen, positiiviset vaikutukset perheeseen sekä vanhemman kokemus AAC-keinojen käytön sujumisesta. Kielteisiä kokemuksia puolestaan olivat haasteet AAC-keinon saatavuudessa, riittämätön tuki ja yhteistyö ammattilaisten kanssa sekä haasteet vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Vaikka tuloksia ei voida yleistää, ne antavat tietoa siitä, millaista tukea pienten lasten vanhemmat mahdollisesti kaipaavat AAC-keinojen käyttöönottoon ja millaisia kokemuksia heillä näiden keinojen käytöstä on.

Avainsanat: AAC, puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio, vanhempien kokemukset, alle 3-vuotiaat

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

- ☒ Ei
- ☐ Kyllä

Ilmoitukseni mukaan olen käyttänyt opinnäytteessäni tutkielmaprosessin aikana seuraavia tekoälysovelluksia:

Tekoälysovellusten nimi ja versio:

Käyttötarkoitus:

Osiot, joissa tekoälyä on käytetty:

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien tekoälyllä tuotetut osat, ja hyväksyn vastuun mahdollisista eettisten ohjeiden rikkomuksista.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO 1

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA 2

2.1 Puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio (AAC) 2

2.2 AAC alle 3-vuotiailla ja vanhempien merkitys sen käytössä 4

2.3 Vanhempien kokemuksia AAC-keinojen käyttöönotosta ja käytöstä 5

3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET 9

4 TUTKIMUSMENETELMÄT 10

4.1 Tutkittavien valinta 10

4.2 Aineiston keruu 12

4.3 Aineiston analyysi 13

4.4 Tutkimuksen eettisyys 16

5 TULOKSET 19

5.1 Vanhempia tukevia tekijöitä AAC-keinojen käyttöönotossa alle 3-vuotiaan lapsen kanssa 19

5.1.1 Opastavat ja kannustavat ammattilaiset 19

5.1.2 AAC-keinojen läsnäolo arjessa 20

5.1.3 Muut ihmiset AAC-keinojen käyttäjinä 21

5.1.4 Vanhemman henkilökohtaiset resurssit 21

5.2 Vanhempien myönteisiä kokemuksia AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa 22

5.2.1 Positiiviset vaikutukset lapseen 23

5.2.2 Positiiviset vaikutukset perheeseen 23

5.2.3 Vanhemman kokemus AAC-keinojen käytön sujumisesta 24

5.3 Vanhempien kielteisiä kokemuksia AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa 24

5.3.1 Haasteet AAC-keinon saatavuudessa 25

5.3.2 Riittämätön tuki ja yhteistyö ammattilaisten kanssa 26

5.3.3 Haasteet vuorovaikutuksessa lapsen kanssa 26

6 POHDINTA 28
6.1 Tulosten tarkastelu 29
6.1.1 AAC-keinojen käyttöönottoa tukevien tekijöiden tarkastelu 29
6.1.2 Myönteisten kokemusten tarkastelu 31
6.1.3 Kielteisten kokemusten tarkastelu 32
6.2 Menetelmän pohdinta 35
6.2.1 Tiedonkeruun luotettavuuden pohdinta 35
6.2.2 Analyysin sekä raportoinnin luotettavuuden pohdinta 37
6.3 Työn kliininen merkitys ja jatkotutkimusaiheita 39
7 LÄHDELUETTELO 41
LIITTEET 46

1 JOHDANTO

Tyypillisesti kehittyvä lapsi oppii ensimmäisen ikävuoden aikana kommunikoimaan tavoitteellisesti (Bruner, 1981, Paavola-Ruotsalaisen & Rantalaisen, 2020, s. 23 mukaan) ja ymmärtämään joitakin sanoja (Stolt & Salmi, s. 78–79). Toisen ikävuoden aikana ymmärtävä sanavarasto kasvaa ja tuottava sanavarasto alkaa karttua (Kunnari, 2000, s. 41; Stolt & Salmi, s. 78–79). Lapsella voi kuitenkin olla haasteita joko kielen, puheen tai kommunikoinnin osa-alueilla tai useammalla näistä, ja haasteet voivat ilmetä muun muassa kielen ymmärtämisen tai tuottamisen vaikeutena, kielen käytön haasteina tai epäselvänä puheena (Kunnari & Laasonen, 2022, s. 10–14). Mikäli lapsen puheen, kielen ja kommunikoinnin kehitys ei etene tyypilliseen tapaan, lapsen kommunikointia on tuettava (Launonen ym., 2022): puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttö (*engl. Augmentative and Alternative Communication, AAC*) lisää kommunikoinnin haasteita omaavan lapsen kommunikoinnin mahdollisuuksia sekä tukee puheen ja kielen kehitystä (esim. Muttiah ym., 2022).

Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 19 artiklan mukaan jokaisella ihmisellä on mielipiteen- ja sananvapaus, mikä sisältää muun muassa oikeuden ”vastaanottaa ja kertoa tietoa ja ajatuksia” (United Nations, n. d.). Mikäli lapsella on haasteita, jotka estävät häntä tuottamasta tai ymmärtämästä puhetta ikätasoisesti, AAC-keinoilla voidaan pyrkiä turvaamaan lapsen oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen. AAC-keinojen käyttö tuleekin aloittaa mahdollisimman varhain, mikäli siihen ilmenee tarvetta (Cress & Marvin, 2003; Launonen ym., 2022; Romski & Sevcik, 2005). Keinojen käyttö on tärkeää sisällyttää lapsen arkeen, ja tässä vanhempien rooli on keskeinen (Launonen ym., 2022).

AAC-keinojen käyttö ei aina päädy osaksi perheen arkea, vaikka vanhempia ohjeistettaisiin keinojen käyttöön lapsensa kanssa (esim. Moorcroft ym., 2020). Vanhempien sitoutuminen AAC-keinojen käyttöön on kuitenkin edellytys onnistuneelle AAC-keinojen käytölle (Cress, 2004; Granlund ym., 2008; Launonen ym., 2022). Siksi on tärkeää pyrkiä ymmärtämään tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, ottavatko vanhemmat AAC-keinoja käyttöön, sekä siihen, jatkavatko he näiden keinojen käyttöä (vrt. Moorcroft ym., 2020). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on vanhemmille suunnatun kyselytutkimuksen avulla selvittää, mitkä tekijät tukevat vanhempia AAC-keinojen käyttöönotossa ja millaisia kokemuksia vanhemmilla on AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsensa kanssa.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA

2.1 Puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio (AAC)

Yhdysvaltojen puheterapeuttiliiton (*engl. American Speech-Language-Hearing Association, ASHA*) määritelmän mukaan puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio viittaa kaikkiin tapoihin, joilla ”joku kommunikoi puhumisen lisäksi.” (American Speech-Language-Hearing Association, n. d.). Puhetta tukeva kommunikaatio tarkoittaa, että keinoja käytetään puheen lisänä, ja korvaava sitä, että keinoja käytetään puheen sijasta. Beukelmanin ja Mirendan (2013, s. 18) mukaan AAC-keinojen tavoitteena on mahdollistaa itsensä ilmaisu, osallistuminen viestintään eri ympäristöissä, oman äidinkielen oppiminen sekä sosiaalisten roolien luominen ja ylläpitäminen.

Eri-ikäisillä ja erilaisia kommunikaatiovaikeuksia omaavilla lapsilla toteutettujen interventioiden perusteella AAC-keinojen käyttö tukee lapsen kielellisiä taitoja (Brady, 2000; Muttiah ym., 2022; van der Schuit ym., 2010; van der Schuit ym., 2011) ja puheen kehitystä (Leech & Cress, 2011; Muttiah ym., 2022; Yoder & Stone, 2006) sekä lisää kommunikointimahdollisuuksia (esim. Brady, 2000; Muttiah ym., 2022). Kielen kehityksellä puolestaan on keskeinen rooli lapsen kokonaiskehityksessä: kieli muun muassa tukee lapsen sosiaalista vuorovaikutusta ja uusien asioiden oppimista sekä vaikuttaa lapsen minäkäsityksen kehittymiseen (Saarinen ym., 2023, s. 44). Kielellisillä taidoilla onkin tutkimuksissa todettu positiivinen yhteys lasten sosioemotionaaliseen kehitykseen, kuten tunteiden säätelytaitoihin (Roben ym., 2013; Rose ym., 2018) ja yhteistyökykyyn (Rose ym., 2018). Lapsen kehityksen tuen lisäksi AAC-keinojen käytöllä voi olla muitakin hyötyjä: Launosen ym. (2022, s. 339) sekä Romskin ja Sevcikin (2005) mukaan lapsi kokee turhautumista, mikäli hänen kommunikointikykynsä ei vastaa hänen tarpeitaan eli hän ei esimerkiksi saa ilmaistua itseään riittävän hyvin. Romski ja Sevcik (2005) mainitsevat, että osa lapsista saattaa tällaisissa tilanteissa ilmaista itseään sopimattomilla tavoilla kuten aggressiolla ja lisäävät, että AAC-keinot voivat korvata tällaisen käyttäytymisen tavanomaisilla ilmaisukeinoilla.

AAC-keinot jaetaan avusteisiin ja ei-avusteisiin keinoihin (Romski & Sevcik, 2005; von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. 21). Avusteinen AAC kuvaa keinoja, joissa käytetään puhujasta erillään olevaa apuvälinettä, josta haluttu ilmaus valitaan. Avusteista keinoa käytettäessä apuväline voi olla esimerkiksi yksisivuinen kommunikointitaulu tai laajempi kommunikointikansio, johon on sijoitettu

graafisia symboleja, kuten PCS-kuvia *(engl. Picture Communication Symbols)* tai valokuvia (Huuhtanen, 2011a, s. 49–53). Yksittäistä symbolia voidaan käyttää myös sellaisenaan. Myös esimerkiksi kosketeltavat symbolit (von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. 38) ja piirtäminen (Merikoski, 2011, s. 70) voivat toimia AAC-keinoina. Teknologiaa hyödyntäviä apuvälineitä ovat muun muassa puhelaite, joka toistaa ennalta määriteltyjä viestejä (Romski & Sevcik, 2005; Ylätupa ym., 2011, s. 85) sekä kommunikointisovellus tai -laite, joka sisältää tyypillisesti graafisia symboleja (Beukelman & Mirenda, 2013, s. 73–77; Romski & Sevcik, 2005).

Ei-avusteinen AAC kuvaa keinoja, joissa ei käytetä erillistä apuvälinettä vaan haluttu ilmaus tuotetaan itse (von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. 21). Ei-avusteisiin keinoihin lukeutuvat esimerkiksi tukiviittomat (Huuhtanen, 2011b, s. 27–28; von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. 20–21), minkä lisäksi niihin voidaan sisällyttää myös ei-sanalliset ja luonnolliseen viestintään sisältyvät keinot, kuten kommunikatiivinen ääntely sekä eleet ja ilmeet (Beukelman & Mirenda, 2013, s. 43–46; Romski & Sevcik, 2005).

Von Tetzchnerin ja Martinsenin (2000, s. 80–83) mukaan AAC-keinoja käyttävät ihmiset voidaan jakaa joko ilmaisukieliryhmään, tukikieliryhmään tai korvaavan kielen ryhmään sen mukaan, mitä AAC-keinojen käytöllä tavoitellaan. Ilmaisukieliryhmän ihmiset ymmärtävät kieltä hyvin, mutta heidän on vaikea ilmaista itseään puheen avulla motoristen haasteiden vuoksi. Tukikieliryhmässä voidaan erottaa kaksi alaryhmää: kehityksellinen ja tilanteinen ryhmä. Kehityksellisen ryhmän ihmisille AAC-keinot toimivat puheen ymmärtämisen ja itsensä ilmaisun tukena, ja niiden tavoitteena on tukea lapsen puheen kehitystä. Tämän ryhmän lasten puheen kehitys on yleensä viiveistä, mutta on odotettavissa, että he alkavat puhua myöhemmin. Tilanteisen ryhmän ihmisille AAC-keinot toimivat ilmaisun tukena. Tämän ryhmän ihmiset osaavat puhua, mutta he eivät aina tule ymmärretyksi puheen avulla, jolloin he tarvitsevat ajoittain AAC-keinoja. Korvaavan kielen ryhmän ihmiset käyttävät AAC-keinoja pääkommunikointimuotonaan koko elämänsä ajan eivätkä he kommunikoi välttämättä lainkaan puheella. He tarvitsevat AAC-keinoja sekä itsensä ilmaisuun että toisten ilmaisun vastaanottamiseen.

Edellä kuvattu jako AAC-ryhmiin ei perustu yksilön diagnoosiin, ja samaan AAC-ryhmään voikin kuulua ihmisiä, joiden diagnoosit kommunikoinnin haasteiden taustalla ovat erilaisia (von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. 84). Vastaavasti vaikka kahdella henkilöllä olisi sama kommunikoinnin

haasteita aiheuttava diagnoosi, he voivat kuulua eri AAC-ryhmään. Diagnooseja kommunikoinnin haasteiden taustalla voivat olla esimerkiksi monivammaisuus (Romski & Sevcik, 2005), autismikirjo, CP-vamma (Romski & Sevcik, 2005; von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. s. 84 & 96), kehitysvammaisuus tai kehityksellinen kielihäiriö (von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. 89 & 91).

2.2 AAC alle 3-vuotiailla ja vanhempien merkitys sen käytössä

Alle 3-vuotiaiden lasten AAC-keinojen käyttöön liittyy myyttejä, joiden mukaan AAC-keinot esimerkiksi haittaavat lapsen puheen ja kielen kehitystä tai joiden mukaan lapsella olisi oltava tietyt taidot ennen kuin hän voi hyötyä keinoista (Romski & Sevcik, 2005). Myyteille ei löydy todisteita, mutta Romskin ja Sevcikin (2005) mukaan ne voivat siitä huolimatta jäädä ohjaamaan käytännön työtä. AAC-keinot tulisi kuitenkin ottaa käyttöön heti, kun havaitaan riski puheen ja kielen kehityksen häiriöille (Romski & Sevcik, 2005) tai kun lapsen kommunikointia on vaikea tulkita (Cress & Marvin, 2003). Kommunikointia ja AAC-keinojen käyttöä voidaan opetella otettaessa keinot käyttöön, eikä erityisiä ennakkotaitoja tai tiettyä ikää vaadita (Cress & Marvin, 2003; Romski & Sevcik, 2005). Alle 3-vuotiailla tehdyissä tutkimuksissa on todettu, että AAC-keinojen käyttö lisää kielen ja puheen kehityksen haasteita omaavan lapsen kommunikoinnin mahdollisuuksia sekä kommunikointia (Dicarlo & Banajee, 2000; Lüke, 2016; Martin ym., 2013; Navarro ym., 2020; Solomon-Rice & Soto, 2014; Wright ym., 2013). Lisäksi on havaittu, että AAC-keinojen käyttö tukee alle 3-vuotiaan lapsen kielen ja puheen kehitystä (Goodwyn ym., 2000; Lüke, 2016; Navarro ym., 2020).

Pienillä lapsilla AAC-keinot toimivat sekä viestinnän tukikeinona että interventiona, joka tukee lapsen kielen ja puheen kehitystä (Romski & Sevcik, 2005). Launosen ym. (2022, s. 338) mukaan AAC-keinoja kannattaa hyödyntää kaikissa arjen tilanteissa puheen rinnalla siitä lähtien, kun keinot otetaan käyttöön. On kehitetty myös erillisiä, AAC-keinoja hyödyntäviä interventiomenetelmiä: esimerkiksi PECS-menetelmän *(engl. picture exchange communication system)* avulla voidaan opettaa lapselle vuorovaikutustaitoja, ja ohjelmassa hyödynnetään kuvia kommunikoinnin tukena (Nivarpää-Hukki ym., 2011, s. 64).

Pienen lapsen AAC-keinojen käyttö on tärkeää sisällyttää osaksi hänen päivittäistä elämäänsä, luonnollisiin arjen tilanteisiin (Launonen ym., 2022; vrt. myös Launonen, 2011, s. 266). Tämä tukee lapsen AAC-keinojen omaksumista, sillä lapsi saa tällöin paljon harjoitusta erityyppisissä ja hänelle

merkityksellisissä tilanteissa (Launonen ym., 2022). Launosen ym. (2022, s. 336 & 343) mukaan vanhemmilla on keskeinen rooli AAC-keinojen sisällyttämisessä pienen lapsensa arkeen, ja he mainitsevat lisäksi, että lapsen vuorovaikutuskumppani voidaan nähdä lapsen tärkeimpänä kommunikoinnin tukikeinona. Paavola-Ruotsalainen ja Rantalainen (2020, s. 19) puolestaan toteavat, että vanhempi-lapsivuorovaikutusta voidaan pitää merkittävimpänä lapsen varhaiseen kehitykseen vaikuttavana, kasvuympäristöön liittyvänä tekijänä, sillä ensimmäisten elinvuosiensa aikana lapsi viettää tyypillisesti eniten aikaa vanhempiensa seurassa. Lisäksi Launonen (2011, s. 266) nostaa esiin, että vanhemmilla on vahva tunneyhteys lapsensa kanssa. Lapsen kehityksen tukemisen lisäksi lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus on itsessään arvokasta (vrt. United Nations, n. d.), ja AAC-keinot voivat tukea tätä vuorovaikutusta (Dicarlo & Banajee, 2000; Goodwyn ym., 2000; Lüke, 2016; Martin ym., 2013; Navarro ym., 2020; Solomon-Rice & Soto, 2014; Wright ym., 2013).

2.3 Vanhempien kokemuksia AAC-keinojen käyttöönotosta ja käytöstä

Monissa tutkimuksissa, joissa on kartoitettu vanhempien kokemuksia AAC-keinojen käyttöönotosta ja käytöstä eri-ikäisten, kommunikoinnin haasteita omaavien lastensa kanssa, on kuvattu sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia (Arserio ym., 2024; Backman ym., 2024; Jonsson ym., 2011; Laubscher ym., 2024; Marshall & Goldbart, 2008). Jonssonin ym. (2011) tutkimuksessa vanhemmille oli annettu oman viestintänsä kehittämiseksi käyttöön kuvakommunikointitauluja, ja Backmanin ym. (2024) tutkimuksessa AAC-keinojen käyttö oli osa laajempaa interventiota. Arserio ym. (2024) haastattelivat 3–6-vuotiaiden kommunikoinnin haasteita omaavien lasten äitejä puhelaitteen käytöstä ja Laubscher ym. (2024) puolestaan haastattelivat 3–8-vuotiaiden autismikirjolla olevien lasten vanhempia. Marshall ja Goldbart (2008) selvittivät sellaisten vanhempien kokemuksia ja näkemyksiä, joista kaikkien lapsille ei vielä ollut otettu AAC-keinoja käyttöön, mutta joiden odotettiin tarvitsevan niitä.

Aiempien tutkimusten (Arserio ym., 2024; Laubscher ym., 2024; Marshall & Goldbart, 2008) perusteella vanhemmilla on vaihtelevia kokemuksia ammattilaisilta saamastaan avusta. Esimerkiksi Arserio ym. (2024) havaitsivat, että monilla vanhemmilla oli kielteisiä kokemuksia heidän saamastaan avusta, kun taas Laubscherin ym. (2024) tutkimat vanhemmat kokivat saamansa avun positiivisemmin. Kuitenkin myös Arserion ym. (2024) tutkimuksessa osa vanhemmista koki saaneensa tarpeeksi tukea ja vastaavasti Laubscherin ym. (2024) tutkimuksessa osalla oli kokemusta

perheelle epäsopivista ammattilaisista. Arserion ym. (2024) tutkimista äideistä monet kokivat, että tuki ja ohjaus puhelaitteen käyttöön oli ollut riittämätöntä ja se oli esimerkiksi keskittynyt pääosin laitteen toimintaan sen sijaan, että olisi annettu tukea siihen, miten puhelaite integroidaan päivittäiseen elämään. Laubscherin ym. (2024) tutkimuksessa useimmat vanhemmat uskoivat, että ammattilaiset olivat tukeneet lapsen AAC-keinojen käyttöä ja myös heitä itseään siinä, miten he voivat tukea lapsen kommunikointia. Marshallin ja Goldbartin (2008) tutkimuksessa osa vanhemmista koki, että heidän odotettiin kehittävän omaa osaamistaan ja ettei AAC-keinojen merkitystä kerrottu riittävän selkeästi.

Aiemmissa tutkimuksissa (Arserio ym., 2024; Laubscher ym., 2024; Marshall & Goldbart, 2008) vanhemmat ovat kertoneet haasteista palveluiden saatavuudessa. Esimerkiksi Laubscherin ym. (2024) tutkimuksessa osa vanhemmista kertoi, että palveluiden saaminen oli vaikeaa esimerkiksi palveluiden puutteen, pitkien odotusaikojen, diagnoosin saamisen vaikeuden tai asianmukaisesti koulutettujen ammattilaisten puutteen vuoksi. Myös Arserion ym. (2024) haastattelemien äitien kokemukset palveluiden ja ammattilaisten tuen saatavuudesta vaihtelivat. Osalla äideistä oli kuitenkin hyviä kokemuksia jonkun sellaisen henkilön kanssa, joka aloitti AAC-keinojen käyttöönoton ja tuki vanhempaa siinä, eikä tämä henkilö välttämättä ollut ammattilainen. Osa Arserion ym. (2024) sekä Marshallin ja Goldbartin (2008) tutkimista vanhemmista oli joutunut taistelemaan saadakseen apua lapselleen.

Myös AAC-keinon saamisessa on ollut ongelmia Arserion ym. (2024), Laubscherin ym. (2024) sekä Marshallin ja Goldbartin (2008) tutkimien vanhempien mukaan. Sekä Arserion ym. (2024) että Marshallin ja Goldbartin (2008) tutkittavista monet toivoivat, että olisivat saaneet AAC-keinot käyttöönsä aiemmin. Haasteita AAC-laitteen saamiseen olivat aiheuttaneet muun muassa lapselle tehdyn diagnoosin puuttuminen, väärät käsitykset, joita muilla tahoilla oli AAC-keinoista (Arserio ym., 2024) sekä rahoituksen saamisen vaikeus (Arserio ym., 2024; Laubscher ym., 2024; Marshall & Goldbart, 2008). Aiemmissa tutkimuksissa (Arserio ym., 2024; Jonsson ym., 2011; Laubscher ym., 2024) on havaittu lisäksi, että käytetty AAC-järjestelmä ei aina vastannut perheen tarpeita. Esimerkiksi Laubscherin ym. (2024) tutkimuksessa tuotiin esiin, että vanhempien piti itse puolustaa tiettyä AAC-järjestelmää tai vaatia siihen muutosta silloin, kun se ei vastannut lapsen tarpeita. AAC-keinon epäsopivuutta on aiheuttanut muun muassa liiallinen yksinkertaisuus (Arserio ym., 2024) sekä kuvien epäselvyys tai liian suuri määrä (Jonsson ym., 2011). Sekä Jonssonin ym. (2011) että

Laubscherin ym. (2024) tutkimuksissa osa vanhemmista toikin esiin, että on tärkeää pystyä mukauttamaan AAC-keinoa yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Aiemman tutkimuksen valossa vanhempien kokonaistilanne vaikuttaa heidän mahdollisuuksiinsa tukea lastaan: Arserion ym. (2024) tutkimuksessa tuotiin esiin, miten esimerkiksi äidin työ ja perheen muut lapset sekä äidin resurssit vaikuttivat siihen, miten hän pystyi tukemaan lapsensa kommunikointia. Tutkimuksen äideillä oli kuitenkin vahva motivaatio lapsensa tukemiseen. Monet Arserion ym. (2024) haastattelemat äidit toimivat sellaisissa ammateissa, kuten erityisopettajana, jotka antoivat heille hieman osaamista toimia lapsensa kanssa, mutta AAC-keinojen liittäminen osaksi perheen arkea tuntui silti vaikealta.

Vertaistuen merkitys AAC-keinojen käytössä on havaittu aiemmissa tutkimuksissa (Laubscher ym., 2024; Marshall & Goldbart, 2008). Laubscherin ym. (2024) haastattelemat vanhemmat olivat verkostoituneet esimerkiksi sosiaalisen median kautta, ja he kokivat saaneensa vertaisilta sekä käytännöllistä että emotionaalista tukea. Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu haasteita kodin ulkopuolisten tahojen, kuten koulun ja terveydenhuollon, toimintaan liittyen tai AAC-keinon käyttö ei muusta syystä ole ollut johdonmukaista: Osa Arserion ym. (2024) tutkimista vanhemmista koki, että lapsi käytti laitetta enemmän koulussa kuin kotona, kun taas osa vanhemmista oli turhautuneita siitä, etteivät lapsen elämään osallistuneet ammattilaiset käyttäneet laitetta lapsen kanssa lainkaan. Myös Laubscherin ym. (2024) tutkimuksesta ilmenee, että vanhemmat pitävät tärkeänä johdonmukaisuutta, kun kommunikoidaan lapsen kanssa eri ympäristöissä.

Aiemmissa tutkimuksissa (Arserio ym., 2024; Backman ym.; 2024; Jonsson ym.; 2011; Laubscher ym., 2024) osa vanhemmista on huomannut AAC-keinojen käyttöönoton myötä positiivisen muutoksen lapsensa kommunikoinnissa. Lapsi oli muun muassa ollut kiinnostunut kuvista (Backman ym., 2024; Jonsson ym., 2011), lapsen ääntely ja katsekontaktin otto oli lisääntynyt (Backman ym., 2024) ja lapsi oli alkanut käyttää AAC-keinoa (Jonsson ym., 2011). Laubscherin ym. (2024) tutkittavat kokivat, että AAC-keinon käyttö oli muun muassa auttanut vähentämään kommunikointivaikeuksiin liittyvää turhautumista, tukenut keskustelua etäisempien viestintäkumppanien kanssa, auttanut aikataulujen ja odotusten ymmärtämisessä, helpottanut tunteiden ymmärtämistä ja ilmaisemista, kartuttanut sanastoa sekä tukenut puheen tuottoa. Arserion ym. (2024) tutkimat äidit kertoivat, että lapsi oli muun muassa ollut aktiivisempi ikätovereidensa

seurassa ja hänellä oli laajemmat mahdollisuudet asioiden jakamiseen sekä osallisuuteen koulussa. Lisäksi lapsen haastava käyttäytyminen ja turhautuminen oli vähentynyt sekä kielen kehitys edistynyt. Äidit kertoivat myös, että puhelaite lisäsi lapsen onnellisuuden, itsevarmuuden ja innostuksen kokemuksia, mikä lisäsi heidän omaa onnellisuuttaan.

Vanhemmat ovat aiemmissa tutkimuksissa (Arserio ym., 2024; Backman ym., 2024; Jonsson ym., 2011; Laubscher ym., 2024; Marshall & Goldbart, 2008) kokeneet myös monia AAC-keinojen opetteluun ja niiden käyttöön liittyviä haasteita. Esimerkiksi Laubscherin ym. (2024) sekä Marshallin ja Goldbartin (2008) tutkimuksissa osa vanhemmista koki, että AAC-keinojen käytön opettelu vaatii huomattavasti resursseja ja on aikaa vievää. Lisäksi osa Marshallin ja Goldbartin (2008) tutkittavista toi esiin, että muiden henkilöiden auttaminen AAC-keinojen käyttöön lapsen kanssa vaatii merkittävästi resursseja. Laubscherin ym. (2024) tutkimat vanhemmat kokivat joutuneensa hankkimaan itse osaamista AAC-keinojen käyttöön liittyen, minkä lisäksi kokemuksen puute AAC-keinoista nähtiin haasteena. Backmanin ym. (2024) sekä Jonssonin ym. (2011) tutkimuksissa osa vanhemmista raportoi, ettei lapsen viestinnässä ollut tapahtunut positiivista muutosta eivätkä AAC-keinot herättäneet kiinnostusta lapsessa. Laubscherin ym. (2024) tutkimista vanhemmista jotkut puolestaan kertoivat, että AAC-keinojen käytön opettaminen lapselle on haastavaa ja jotkut toivat esiin lapsen turhautumisen, kun kommunikointi ei sujunut. Laubscherin ym. (2024) tutkittavista osa koki, että AAC-keinon mukana pitäminen eri tilanteissa ja se, etteivät useimmat ulkopuoliset ihmiset ymmärrä viittomia, hankaloittavat AAC-keinojen käyttöä.

3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Koska AAC-keinojen varhainen käyttöönotto on tärkeää (Cress & Marvin, 2003; Launonen ym., 2022; Romski & Sevcik, 2005) ja vanhemmilla on siinä keskeinen rooli (esim. Launonen ym., 2022), on tärkeää tutkia heidän kokemuksiaan aiheesta. Vanhempien kokemuksia AAC-keinojen käytöstä on selvitetty (esim. Arserio ym., 2024; Jonsson ym., 2011; Laubscher ym., 2024), mutta tutkimuksissa ei kuitenkaan ole tarkasteltu erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten vanhempien kokemuksia, eikä Suomessa tehtyä tutkimusta aiheesta ole. Alle 3-vuotiaiden lasten vanhempien kokemukset voivat erota yli 3-vuotiaiden lasten vanhempien kokemuksista, sillä tukipalvelujen saatavuus riippuu osin lapsen iästä (esim. Kehityksellinen kielihäiriö (kielellinen erityisvaikeus, lapset ja nuoret), 2019). Lisäksi alle 3-vuotias on tyypillisesti erilaisessa kehityksen vaiheessa kuin yli 3-vuotias lapsi (Saarinen ym., 2023, 34–102), mikä voi myös vaikuttaa vanhempien kokemuksiin AAC-keinojen käyttöönotosta ja käytöstä. Tämän vuoksi on tärkeää tutkia aihetta myös alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmilla. Lisäksi on tärkeää saada tietoa aiheesta suomalaisen palvelu- ja koulutusjärjestelmän kontekstissa.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää, mitkä tekijät tukevat vanhempia AAC-keinojen käyttöönotossa ja millaisia kokemuksia vanhemmilla on AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsensa kanssa. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä aiheesta, minkä myötä voidaan kehittää tapoja tukea alle 3-vuotiaiden, kommunikointiinsa tukea tarvitsevien lasten AAC-keinojen käyttöä. Tämä puolestaan tukee heidän kommunikoinnin mahdollisuuksiaan (esim. Dicarlo & Banajee, 2000; Goodwyn ym., 2000) sekä kielen ja puheen kehitystään (Lüke, 2016; Navarro ym., 2020). Tutkimus tehdään laadullisena kyselytutkimuksena ja vastaukset analysoidaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Pro gradu -tutkielman tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä tekijät tukevat vanhempia AAC-keinojen käyttöönotossa alle 3-vuotiaan lapsen kanssa?
2. Millaisia a) myönteisiä ja b) kielteisiä kokemuksia vanhemmilla on AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa?

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Tutkittavien valinta

Tutkimuksen osallistumiskriteerit olivat seuraavat: 1) tutkimukseen osallistujan lapsi oli syntynyt vuonna 2019 tai sen jälkeen, 2) lapsen kanssa oli käytetty AAC-keinoja kommunikoinnin tukena hänen ollessa alle 3-vuotias ja 3) tutkimukseen piti pystyä osallistumaan suomen kielellä. Tutkittavat arvioivat itse sopivuutensa tutkimukseen esitettyjen osallistumiskriteerien pohjalta. Lisäksi taustatietokysymyksillä pyrittiin varmistamaan tutkittavien sopivuus tutkimukseen. Lapsen syntymävuosi sisällytettiin tutkimuksen osallistumiskriteereihin, jotta AAC-keinojen käytöstä lapsen ollessa alle 3-vuotias ei olisi kulunut useita vuosia, jolloin tutkittavat muistaisivat kokemuksiaan luotettavammin. Oli mielekästä tarkastella mahdollisimman tuoreita kokemuksia myös sen vuoksi, että palvelujärjestelmissä ja lainsäädännössä tapahtuu muutoksia ajan myötä, millä voi olla vaikutusta vanhempien saamaan tukeen ja sen myötä heidän kokemuksiinsa.

Tutkimuspyyntöä välittivät eteenpäin Aivoliitto, Tikoteekki, Autismiliitto, CP-liitto sekä Vammaisperheyhdistys Jaatinen joko sosiaalisessa mediassa, jäsenille suunnatussa infokirjeessä, vanhemmille suunnatussa vertaistukiryhmässä tai vanhemmille henkilökohtaisesti kertoen. Yhdistysten sosiaalisen median kanavilla tutkimuspyyntö oli avoimesti kaikkien nähtävillä. Myös tutkimuksen tekijä sekä ohjaaja välittivät tutkimuspyyntöä eteenpäin, ja tutkimustiedotteessa mainittiin, että tietoa tutkimuksesta voi jakaa eteenpäin mahdollisille muille osallistujille. Tutkimuspyyntöä jaettiin pääasiallisesti yhdistysten kautta, sillä niiden kautta pyrittiin tavoittamaan kohdennetusti juuri tutkimuksen kohderyhmään kuuluvia henkilöitä.

Kyselyyn vastasi yhteensä 10 ihmistä, joista yksi vastaaja ei täyttänyt tutkimuksen osallistumiskriteerejä. Lopulliseen tutkimukseen valikoitui siis yhdeksän vanhempaa. Vastausten pituudet vaihtelivat muutamasta yksittäisestä sanasta muutamaan virkkeeseen. Yleisin syy AAC-keinojen käyttöönotolle oli ollut se, että ”lapsella oli vain vähän tai ei lainkaan puhekieltä käytössään”. Näin oli vastannut seitsemän vanhempaa. Viidelle vanhemmalle oli suositeltu AAC-keinojen käyttöönottoa, heistä jokaiselle ainakin puheterapeutin toimesta. Selkeästi eniten käytetyt AAC-keinot olivat tukiviittomat, joita oli käyttänyt kahdeksan vanhempaa, sekä irralliset kuvat tai irtokuvakansio, joita oli käyttänyt seitsemän vanhempaa. Kuusi tutkittavaa kertoi käyttäneensä

useampaa kuin yhtä AAC-keinoa. Lähes kaikissa perheissä AAC-keinoja oli käytetty monissa arjen tilanteissa ja toiminnoissa. Tutkittavien taustatiedot on kuvattu tarkemmin taulukossa 1.

Taulukko 1. Tutkittavien taustatiedot.

	Syy AAC-keinojen käyttöönotolle (taustatietokysymys 1)	**Käytetyt AAC-keinot (taustatietokysymys 2)**	**AAC-keinojen käyttötilanteet (taustatietokysymys 3)**
Tutkittava 1	”Lapsella oli vain vähän tai ei lainkaan puhekieltä käytössään.” ”Lapsi ei aina tullut ymmärretyksi puheensa avulla.” Myös isosisaruksella on ollut samanlaisia haasteita.	"Tukiviittomat" "Irralliset kuvat tai irtokuvakansio" "Kommunikointitaulu tai kommunikointikansio" Piirtäminen	Monissa arjen tilanteissa ja/tai erilaisissa toiminnoissa
Tutkittava 2	"Lapsella oli vain vähän tai ei lainkaan puhekieltä käytössään." "Lapsi ei tuntunut ymmärtävän puhetta." "Lapsi ei aina tullut ymmärretyksi puheensa avulla." "Neuvolan terveydenhoitaja tai lääkäri suositteli käyttöönottoa." "Puheterapeutti suositteli käyttöönottoa."	"Irralliset kuvat tai irtokuvakansio"	Rajatussa tilanteessa tiettyä oppimistavoitetta varten
Tutkittava 3	"Lapsella oli vain vähän tai ei lainkaan puhekieltä käytössään.” "Lapsella oli motorisista syistä johtuvia puheen tuoton haasteita." “Puheterapeutti suositteli käyttöönottoa."	"Tukiviittomat" "Irralliset kuvat tai irtokuvakansio" "Puhelaite"	Monissa arjen tilanteissa ja/tai erilaisissa toiminnoissa
Tutkittava 4	"Lapsella oli vain vähän tai ei lainkaan puhekieltä käytössään."	"Tukiviittomat" "Irralliset kuvat tai irtokuvakansio"	Monissa arjen tilanteissa ja/tai erilaisissa toiminnoissa
Tutkittava 5	"Lapsella oli motorisista syistä johtuvia puheen tuoton haasteita." "Lapsi ei aina tullut ymmärretyksi puheensa avulla." "Lapsella oli vain vähän tai ei lainkaan puhekieltä käytössään." Vanhempi on viittonut lapselleen jo ennen vaikeuksien selviämistä.	"Tukiviittomat" "Irralliset kuvat tai irtokuvakansio" "Puhelaite" Toimintataulu	Monissa arjen tilanteissa ja/tai erilaisissa toiminnoissa

Tutkittava 6	"Lapsella oli vain vähän tai ei lainkaan puhekieltä käytössään." "Lapsella oli motorisista syistä johtuvia puheen tuoton haasteita." "Lapsi ei aina tullut ymmärretyksi puheensa avulla." "Varhaiskasvatuksen henkilökunta suositteli käyttöönottoa." "Puheterapeutti suositteli käyttöönottoa." Varhaiskuntoutuksessa on suositeltu käyttöönottoa.	"Tukiviittomat" "Irralliset kuvat tai irtokuvakansio"	Monissa arjen tilanteissa ja/tai erilaisissa toiminnoissa
Tutkittava 7	"Puheterapeutti suositteli käyttöönottoa."	"Tukiviittomat" "Irralliset kuvat tai irtokuvakansio"	Monissa arjen tilanteissa ja/tai erilaisissa toiminnoissa
Tutkittava 8	"Lapsella oli vain vähän tai ei lainkaan puhekieltä käytössään.”	"Tukiviittomat"	Monissa arjen tilanteissa ja/tai erilaisissa toiminnoissa
Tutkittava 9	"Lapsen tyypillisen kehityksen tueksi." "Neuvolan terveydenhoitaja tai lääkäri suositteli käyttöönottoa." "Puheterapeutti suositteli käyttöönottoa."	"Tukiviittomat"	Monissa arjen tilanteissa ja/tai erilaisissa toiminnoissa

Ensimmäisen ja toisen taustatietokysymyksen osalta tutkittavat ovat valinneet lainausmerkein esitetyt taustatiedot valmiista vastausvaihtoehdoista; ilman lainausmerkkejä esitetyt taustatiedot on muotoiltu tutkittavien vapaasti kirjoittamista vastauksista. Kolmannen taustatietokysymyksen osalta tutkittavien vastaukset on jaoteltu niiden sisällön perusteella kahteen kategoriaan: ”Monissa arjen tilanteissa ja/tai erilaisissa toiminnoissa” sekä ”Rajatussa tilanteessa tiettyä oppimistavoitetta varten”.

4.2 Aineiston keruu

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, sillä pyrkimyksenä oli ymmärtää tutkittavien kokemuksia kokonaisvaltaisesti, mihin laadullinen tutkimus sopii hyvin (Hirsjärvi ym., 2009, s. 161). Aineisto kerättiin tutkittavilta verkossa täytettävällä kyselylomakkeella (ks. liite 1), eikä tietoa tutkittavista kerätty muuta kautta. Verkossa täytettävä kyselylomake sopi aineistonkeruumenetelmäksi, sillä se on helposti toteutettavissa, vastauksien keruu on nopeaa, kun osallistujat pääsevät täyttämään kyselyn saman tien tutkimuspyynnön linkistä (Ball, 2019; King ym., 2014), ja sen avulla on mahdollista saada monipuolinen osallistujajoukko (Jackson ym., 2023). Lisäksi verkossa toteutettavalla kyselyllä voidaan saavuttaa vahva anonymiteetti (Ball, 2019).

Tutkittavia ohjeistettiin, että he voivat halutessaan vastata kyselyyn yhdessä lapsensa mahdollisen toisen vanhemman kanssa.

Tutkimuspyynnön yhteydessä jaettiin linkki, jonka kautta pääsi lukemaan lisätietoa tutkimuksesta ja puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointikeinoista sekä tutkimustiedotteen (ks. liite 2) ja tutkimuksen tietosuojailmoituksen (ks. liite 3). Saman linkin kautta pyydettiin suostumus tutkimukseen osallistumiseen ja henkilötietojen käsittelyyn, ja lisäksi sen kautta pystyi vastaamaan itse kyselyyn. Kyselylomake luotiin Microsoft Office 365 Forms -ohjelmalla. Kun kyselystä oli tehty alustava versio, sitä pilotoitiin yhdellä tutkimuksen kohderyhmään kuuluvalla henkilöllä, joka ei osallistunut tutkimukseen. Lisäksi palautetta pyydettiin logopedian opiskelijoilta ja tutkimuksen ohjaajalta. Pilotoinnin sekä palautteen pohjalta kyselyä muokattiin.

Tutkimuksen taustatietona kysyttiin, mistä syystä AAC-keinoja on otettu käyttöön, mitä keinoa/keinoja vanhempi on käyttänyt lapsensa kanssa lapsen ollessa alle 3-vuotias sekä miten ja millaisissa tilanteissa kyseistä/kyseisiä kommunikointikeinoja on käytetty. Tämän jälkeen esitettiin kaksi avointa kysymystä, joilla pyrittiin selvittämään AAC-keinojen käyttöönottoa tukevia tekijöitä. Lopuksi esitettiin kolme avointa kysymystä, joilla pyrittiin selvittämään kokemuksia AAC-keinojen käytöstä (ks. tarkemmin liite 1). Aineisto kerättiin 14.3.-4.5.2025 välisenä aikana. Eri tahot jakoivat tietoa tutkimuksesta eri aikaan, ja kyselyn vastausaikaa pidennettiin, sillä kyselyyn ei ensimmäisten tutkimuspyyntöjen välitysten jälkeen ollut saatu tarpeeksi vastaajia.

4.3 Aineiston analyysi

Aineiston analysoinnissa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, mikä sopii Elon ym. (2022) mukaan hyvin laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmäksi. Sisällönanalyysi tehtiin aineistolähtöisesti, sillä aiempi tutkimus aiheesta on vähäistä (vrt. Elo ym., 2022). Analyysissä hyödynnettiin Elon ym. (2022) kuvaamia aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheita, joita sovellettiin tutkimuksen aineistoon tarkoituksenmukaisella tavalla.

Aineiston analysointi aloitettiin siihen huolellisesti perehtymällä (vrt. Elo ym., 2022). Vastaukset luettiin taustatietoineen läpi sekä kysymyksittäin että vastaajittain, jolloin muodostui kokonaiskuva

aineistosta. Merkitysyksiköksi (Graneheim & Lundman, 2004) valittiin ja aineistosta poimittiin kaikki sellaiset ajatuskokonaisuudet, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin (vrt. Elo ym., 2022). Ajatuskokonaisuudet sisälsivät yhden tai useamman, samaan aiheeseen liittyvän lauseen tai mikäli tutkittava ei ollut vastannut kysymykseen kokonaisella lauseella, ajatuskokonaisuudeksi luokiteltiin kukin yksittäinen, mainittu asia. Mikäli ajatuskokonaisuus sisälsi joitakin selkeästi tutkimuskysymysten kannalta epäolennaisia lauseita eikä lauseiden poistaminen muuttanut ajatuskokonaisuuden merkitystä, nämä lauseet jätettiin pois poimitusta ajatuskokonaisuudesta.

Poimitut ajatuskokonaisuudet pelkistettiin (vrt. Elo ym., 2022) kirjoittamalla ne tiiviiseen muotoon siten, että niistä poistettiin kaikki tutkimuskysymysten kannalta epäolennainen sisältö ja olennainen sisältö kuvattiin, tarvittaessa omin sanoin, tiiviisti. Pelkistettäessä kiinnitettiin huomiota siihen, ettei alkuperäisilmauksen merkitys muuttunut, mitään tutkimuskysymyksen kannalta olennaista ei jätetty pois eikä omia tulkintoja lisätty. Mikäli ajatuskokonaisuus sisälsi useamman kuin yhden tutkimuskysymysten kannalta merkittävän asian, siitä muodostettiin useampia pelkistyksiä siten, että yhdessä pelkistyksessä kuvattiin vain yksi asia (vrt. Elo ym., 2022). Muutama pelkistys sisälsi useamman kuin yhden lauseen, sillä lauseiden erottaminen omiksi pelkistyksikseen olisi muuttanut oleellisesti niiden merkitystä.

Pelkistetyt ilmaukset kirjattiin erilliseen tiedostoon. Kysymysten 6 ja 7 (ks. liite 1) vastaukset yhdistettiin yhdeksi kokonaisuudeksi ja ne luokiteltiin yhdessä. Niiden avulla pyrittiin vastaamaan ensimmäiseen, AAC-keinojen käyttöönottoa koskevaan tutkimuskysymykseen. Vaikka ei ole täysin varmaa, että se tuki, jota vanhemmat olisivat kaivanneet (kysymys 7), olisi todella myös tukenut AAC-keinojen käyttöönottoa, sitä voidaan pitää kuitenkin todennäköisenä. Vastauksia luettaessa ja analysoitaessa myös todettiin, että kysymyksissä 6 ja 7 oli tuotu esiin monia samankaltaisia asioita, eikä merkittäviä eroja kysymysten välillä ollut. Kyselyn kysymysten 8, 9 ja 10 (ks. liite 1) vastauksista tehdyt pelkistykset listattiin erikseen sen mukaan, oliko kyse myönteisestä vai kielteisestä kokemuksesta. Myönteiset ja kielteiset kokemukset luokiteltiin omina kokonaisuuksinaan ja niillä pyrittiin vastaamaan toiseen, vanhempien kokemuksia koskevaan tutkimuskysymykseen. Tässä yhteydessä toiseen tutkimuskysymykseen lisättiin erikseen myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia koskevat alakohdat, mikä on mahdollista laadullisessa tutkimuksessa (Busetto ym., 2020). Käyttöönottoon liittyviä pelkistyksiä muodostui yhteensä 39 ja myönteisiin sekä kielteisiin kokemuksiin liittyviä pelkistyksiä 29 kumpiakin. Pelkistämisen jälkeen suoritettiin koodaus (vrt. Elo

ym., 2022) siten, että erilliselle muistiinpanopaperille kirjoitettiin ylös pelkistysten asiasisällöistä tehtyjä huomioita luokittelua varten.

Luokiteltaessa pelkistyksistä etsittiin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia, joiden pohjalta samaa kuvaavat pelkistykset yhdistettiin omaksi alaluokakseen (vrt. Elo ym., 2022). Alaluokat nimettiin niihin kuuluvien pelkistysten sisällön mukaisesti; nimeämisessä pyrittiin konkreettisuuteen ja tarkkuuteen. Alaluokkia muodostettaessa kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, että niiden sisällöt eivät olleet päällekkäisiä toistensa kanssa. Elon ym. (2022) mukaan vähintään kahden pelkistyksen tulee yhdistyä alaluokaksi. Tästä poikettiin käyttöönoton osalta kolmen ja kielteisten kokemusten osalta yhden pelkistyksen yhteydessä, sillä kyseiset pelkistykset olivat hyvin erilaisia muihin nähden, ja mikäli ne olisi yhdistetty toisten pelkistysten kanssa, olisi muodostunut luokka jouduttu nimeämään hyvin yleisellä tasolla, jolloin oleellista tietoa olisi hävinnyt. AAC-keinojen käyttöönottoon liittyviä alaluokkia muodostui 11 ja myönteisiin sekä kielteisiin kokemuksiin liittyviä alaluokkia muodostui seitsemän kumpiakin. Samaa aihetta käsittelevät alaluokat yhdistettiin omiksi yläluokikseen, jotka nimettiin niiden sisältöä kuvaavasti (vrt. Elo ym., 2022). Käyttöönottoon liittyviä yläluokkia muodostui neljä ja myönteisiin sekä kielteisiin kokemuksiin liittyviä yläluokkia kolme kumpiakin. Luokittelua ei jatkettu tämän pidemmälle.

Koko analyysiprosessin ajan pidettiin mielessä tutkimuskysymykset, joihin pyrittiin vastaamaan. Mikäli jonkin kysymyksen kohdalla oli toista tutkimuskysymystä koskeva vastaus, se otettiin huomioon kyseisen tutkimuskysymyksen kohdalla. Lisäksi jos yksittäinen vastaaja oli tuonut saman asian esiin useammassa kuin yhdessä vastauksessa, kyseinen asia huomioitiin hänen osaltaan vain kerran. Kysymyksessä 10 ei suoraan kysytty vanhemmilta, oliko kyse myönteisestä vai kielteisestä kokemuksesta, mutta vastauksia analysoitaessa vanhempien kuvaamat muutokset tai muut kokemukset olivat yhtä vastausta lukuun ottamatta selkeästi todettavissa myönteisiksi tai kielteisiksi kokemuksiksi. Tässä yhdessä vastauksessa oli kuvattu yleisellä tasolla lapsen kommunikointia; kyseinen vastaus jätettiin huomioimatta, koska siitä ei voitu päätellä, mitä vanhempi koki. Jokaisen analyysin vaiheen sekä koko analyysiprosessin jälkeen käytiin uudelleen läpi tehdyt valinnat ja lopuksi luettiin alkuperäinen aineisto läpi, millä pyrittiin varmistamaan, että saadut tutkimustulokset vastaavat vanhemmilta saatuja tietoja. Taulukossa 2 on kuvattu ensimmäistä tutkimuskysymystä koskeva esimerkki tulosten analysoinnista yhden yläluokan ja kolmen alkuperäisen ilmauksen osalta.

Taulukko 2. Esimerkki tulosten analysoinnista yhden yläluokan ja kolmen alkuperäisen ilmauksen osalta AAC-keinojen käyttöönottoa koskevassa tutkimuskysymyksessä.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka
”Puheterapeutti, myös vammaispalveluista saatu tukiviittomaopetus ja lisäksi meillä oli kommunikointiohjaajaopiskelija harjoittelussa.”	Puheterapeutti	Ammattilaisten ohjaus	Opastavat ja kannustavat ammattilaiset
	Tukiviittomaopetus		
	Kommunikointi-ohjaajaopiskelija		
”Puheterapia, terapeutin opastus ja motivointi kotona ja päiväkodissa.”	Puheterapia		
	Terapeutin opastus		
	Terapeutin motivointi	Ammattilaisten emotionaalinen tuki	
”Alle 3-vuotiaalle ei oikein tarjota muuta kuin kunnallisen puheterapeutin satunnainen ohjaus, jota en pidä ollenkaan riittävänä.”	Vanhemman kokemus palvelujen riittämättömyydestä	Riittävä palvelujen saanti	

4.4 Tutkimuksen eettisyys

Tämän pro gradu -tutkielman suunnittelussa, toteuttamisessa ja raportoinnissa noudatettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ([TENK], 2023) mukaista hyvää tieteellistä käytäntöä: työn jokaista vaihetta ohjasivat luotettavuuden, rehellisyyden, arvostuksen ja vastuunkannon periaatteet. Luotettavuuden periaate näkyi esimerkiksi huolellisessa tutkimuksen suunnittelussa sekä kyselylomakkeen toteutuksessa. Kyselylomakkeen pilotointi ja palautteen keruu auttoivat luomaan mahdollisimman tarkoituksenmukaisen ja tutkittaville ymmärrettävän lomakkeen. Kyselylomakkeella kysyttiin vain sellaisia kysymyksiä, joiden katsottiin olevan tarpeellisia tutkittavan aiheen ymmärtämiseksi ja tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi.

Koko tutkimusprosessin ajan toimittiin avoimesti; muun muassa käytetyt menetelmät pyrittiin raportoimaan kattavasti ja esitetyt näkemykset perustelemaan asianmukaisesti. Lisäksi pyrittiin oikeudenmukaisuuteen ja puolueettomuuteen muun muassa perehtymällä kattavasti aihealueeseen sekä kuvaamalla tarkasti tehty tulosten analyysi. Edellä kuvatut toimet vahvistivat osaltaan tutkimuksen teon rehellisyyttä. Arvostuksen periaate näkyi esimerkiksi siten, että työskennellessä

kunnioitettiin muita tutkijoita ja annettiin muiden tekemälle työlle sille kuuluva arvo viittaamalla heidän töihinsä asianmukaisella tavalla.

Vastuunkanto näkyi esimerkiksi tutkimuspyyntöä jaettaessa, tutkittavia rekrytoitaessa ja informoitaessa sekä aineistoa käsiteltäessä. Tutkimuspyyntöä jaettiin yhdistysten kautta, ja heiltä kysyttiin joko sähköpostitse tai puhelimitse mahdollisuutta tutkimuspyynnön jakamiseen. Lisäksi tutkija sekä tutkimuksen ohjaaja jakoivat tutkimuspyyntöä eteenpäin, ja sen edelleen eteenpäin välittäminen oli vapaaehtoista. Tutkittaville viestittiin tutkimuksesta sekä tutkittavan oikeuksista tutkimustiedotteessa (ks. tarkemmin liite 2) sekä kyselylomakkeen alussa. Perehdyttyään tutkimustiedotteeseen sekä tietosuojailmoitukseen tutkittavilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkijalle. Tutkittavilta pyydettiin tietoon perustuva suostumus tutkimukseen osallistumisesta (ks. liite 4).

Henkilötietojen käsittelyssä noudatettiin koko tutkimusprosessin ajan tietosuojalainsäädäntöä sekä EU:n yleistä tietosuoja-asetusta. Henkilötietojen käsittelystä ja tutkittavan oikeuksista viestittiin tutkittaville tietosuojailmoituksessa (ks. tarkemmin liite 3). Lisäksi tutkittaville kerrottiin, miten heiltä kerättyä tietoa käytetään pro gradu -työn teossa (ks. tarkemmin liitteet 2 & 3). Tutkittavilta pyydettiin tietoon perustuva suostumus henkilötietojen käsittelyyn (ks. liite 4). Lisäksi pyydettiin erikseen nimenomainen suostumus mahdollisten terveyttä koskevien tietojen käsittelyyn (ks. liite 4), sillä suunnitteluvaiheessa arvioitiin, että tutkimusaiheen vuoksi osallistujat voivat kokea tarpeelliseksi tuoda näitä tietoja esiin. Terveyttä koskevat tiedot lukeutuvat erityisiin henkilötietoryhmiin, joiden käsittely on lähtökohtaisesti kiellettyä, mutta kiellosta voidaan poiketa esimerkiksi, kun ”rekisteröity on antanut nimenomaisen suostumuksensa kyseisten henkilötietojen käsittelyyn” (EU:n yleinen tietosuoja-asetus 2:9). Suunnitteluvaiheessa arvoitiin, ettei muiden erityisiin henkilötietoryhmiin lukeutuvien tietojen (EU:n yleinen tietosuoja-asetus 2:9) käsittely ole tarpeen tutkimuksen kannalta, minkä vuoksi näiden tietojen käsittelyyn ei pyydetty nimenomaista suostumusta. Tutkittaville kerrottiin tästä kyselylomakkeella, ja heitä kehotettiin olemaan tuomatta näitä tietoja esiin vastauksissaan (ks. liite 1).

Aineisto anonymisoitiin poistamalla siitä kaikki sellaiset tiedot, joista vastaaja olisi voinut olla tunnistettavissa. Tutkimusaineisto säilytettiin ainoastaan digitaalisessa muodossa ja se suojattiin kaksivaiheisella käyttäjän tunnistuksella. Aineistoa käsiteltiin vain tutkimuksen tekemistä varten, ja

se tuhotaan, kun työ on valmis ja arvioitu. Tutkimusaineiston huolelliseen käsittelyyn pyrittiin lisäksi käsittelemällä aineistoa sellaisessa ympäristössä, jossa ulkopuolisten ei ollut mahdollista nähdä aineistoa.

5 TULOKSET

5.1 Vanhempia tukevia tekijöitä AAC-keinojen käyttöönotossa alle 3-vuotiaan lapsen kanssa

Vanhempia olivat tai olisivat tukeneet AAC-keinojen käytössä *opastavat ja kannustavat ammattilaiset*, *AAC-keinojen läsnäolo arjessa*, *muut ihmiset AAC-keinojen käyttäjinä* sekä *vanhemman henkilökohtaiset resurssit*. Nämä tekijät jakautuivat vielä alakategorioihin. Käyttöönottoa tukevat tekijät on esitetty kuviossa 1.

Kuvio 1. Vanhempia tukevia tekijöitä AAC-keinojen käyttöönotossa alle 3-vuotiaan lapsen kanssa.

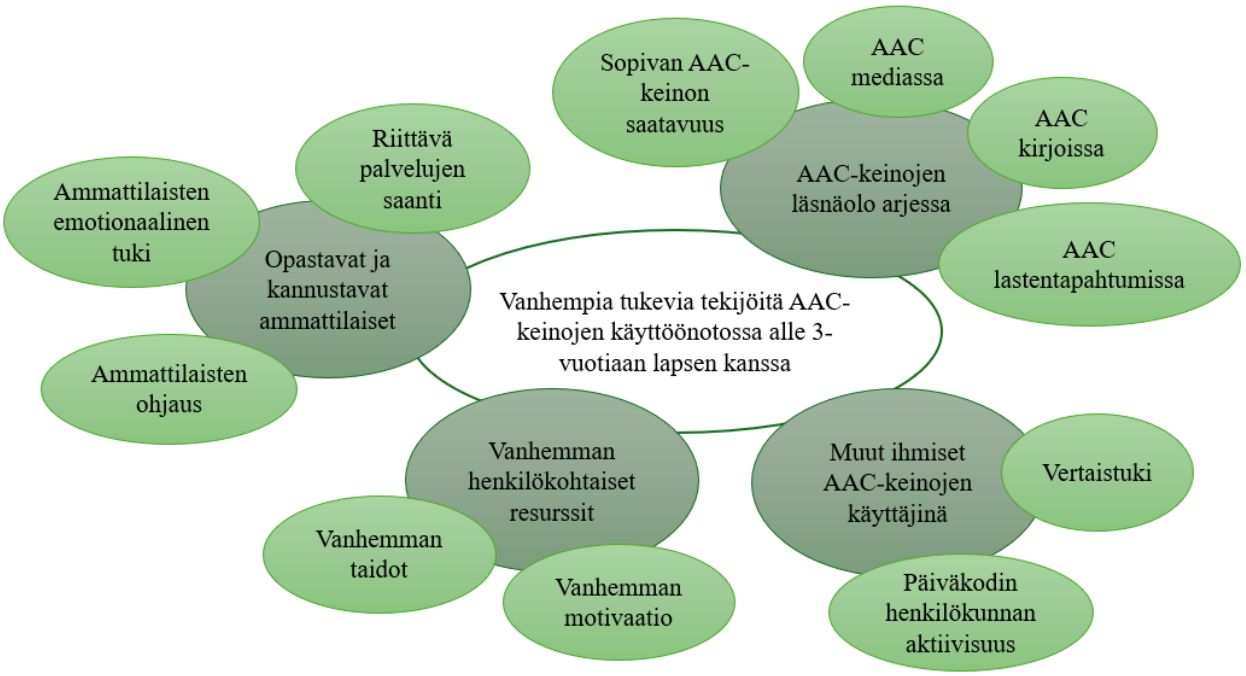

5.1.1 Opastavat ja kannustavat ammattilaiset

Opastavat ja kannustavat ammattilaiset jaettiin *ammattilaisten ohjaukseen*, *ammattilaisten emotionaaliseen tukeen* sekä *riittävään palvelujen saantiin*. Moni vanhempi mainitsi puheterapeutin ohjauksen sekä puheterapian olleen tärkeää. Monet olivat hyötyneet myös erillisestä kommunikointiohjauksesta, ja lisäksi tukiviittomaopetus sekä yksityisopetus mainittiin tukea

antaneina tekijöinä. Kysyttäessä, mitkä tekijät olivat auttaneet AAC-keinojen käyttöönotossa, eräs vanhempi kuvasi ammattilaisilta saatua tukea näin:

> *”Opastavat ammattilaiset, jotka opettivat meitä vanhempia vaihe vaiheelta.” (vastaaja 2)*

Kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan olleet saaneet ohjausta tai se oli ollut puutteellista. Eräs vanhempi kertoi, että he olisivat kaivanneet kommunikointi- ja AAC-ohjausta, joka evättiin heiltä. Yksi vanhempi koki, että olisi tarvinnut tukea siihen, miten AAC-keinot saadaan osaksi arkea, ja toinen olisi kaivannut kotona tapahtuvaa opetusta.

Myös ammattilaisten emotionaalinen tuki oli ollut joillekin vanhemmista tärkeää, ja yksi vanhempi esimerkiksi mainitsi terapeutin motivoinnin auttaneen AAC-keinojen käyttöönotossa. Yhdellä vastaajalla oli kokemus siitä, etteivät he olleet kaiken kaikkiaan saaneet riittävästi palveluja. Hän kuvasi tilannetta seuraavasti vastatessaan kysymykseen siitä, millaista tukea vanhempi olisi mahdollisesti kaivannut AAC-keinojen käyttöönotossa:

> *”Vielä [x] lapsen kanssa piti taistella, että on päässyt "sisään järjestelmään" eli erikoissairaanhoidon asiakkaaksi puheen kehityksen asioissa… Alle 3-vuotiaalle ei oikein tarjota muuta kuin kunnallisen puheterapeutin satunnainen ohjaus, jota en pidä ollenkaan riittävänä.” (vastaaja 1)*

5.1.2 AAC-keinojen läsnäolo arjessa

AAC-keinojen läsnäoloon arjessa lukeutuivat *sopivan AAC-keinon saatavuus*, *AAC mediassa*, *AAC kirjoissa* sekä *AAC lastentapahtumissa*. Sopivan AAC-keinon osalta kaikissa vastauksissa kuvattiin niitä tekijöitä, joita vanhemmat olisivat kaivanneet tuekseen. Eräs vanhempi olisi kaivannut digitaalista AAC-ohjelmaa. Jotkut kokivat, että valmiit ja perheen tarpeet huomioivat materiaalit, kuten tukiviittomakortit, olisivat tukeneet AAC-keinojen käyttöönottoa. Kysyttäessä, millaista tukea vanhempi oli mahdollisesti jäänyt kaipaamaan AAC-keinojen käyttöönotossa, eräs vastaaja kertoi yksilölliset tarpeet huomioivista materiaaleista seuraavasti:

> *”Valmiiksi tulostettuja ja laminoituja oikeasti relevantteja tukiviittomakortteja…” (vastaaja 8)*

Monet vastaajat kokivat, että AAC-keinojen käyttö mediassa, esimerkiksi videoissa, Pikku Kakkosessa sekä lauluohjelmissa, oli tukenut AAC-keinojen käyttöönottoa. Kysyttäessä AAC-keinojen käyttöönotossa auttaneista tekijöistä, yksi vanhempi kertoi median roolista näin:

> *”Pikku Kakkosen torstain ohjelman juontajan esimerkki tukiviittomien käytöstä.” (vastaaja 9)*

Eräs vastaaja koki tukiviittomia sisältävät kirjat hyödyllisenä, ja olisi kaivannut myös vanhemmille suunnattua tukiviittomakirjaa oman sanavarastonsa kehittämiseen. Yksi vastaaja olisi kaivannut AAC-keinojen käyttöönoton tueksi konsertteja ja muita lastentapahtumia, joissa hyödynnetään tukiviittomia.

5.1.3 Muut ihmiset AAC-keinojen käyttäjinä

Muut ihmiset AAC-keinojen käyttäjinä kattoivat *vertaistuen* sekä *päiväkodin henkilökunnan aktiivisuuden*. Vertaistuen osalta jotkut vanhemmat olivat hyötyneet muiden ihmisten mallista AAC-keinojen käytöstä, ja sosiaalinen media hyödyllisenä tekijänä mainittiin erikseen. Vastatessaan kysymykseen AAC-keinojen käyttöönotossa auttaneista tekijöistä, yksi vanhempi kuvasi vertaistuen merkitystä näin:

> *”Paljon hyötyä oli myös, jos näki jossain (esim. somessa), kun joku käytti näitä keinoja.” (vastaaja 5)*

Vertaiset nähtiin myös mahdollisuutena saada konkreettisia esimerkkejä AAC-keinojen käytöstä, ja eräs vanhempi olisi kaivannut lisää tällaista tukea. Yksi vanhempi koki, että päiväkodin henkilökunnan aktiivisempi toiminta olisi tukenut AAC-keinojen käyttöönottoa.

5.1.4 Vanhemman henkilökohtaiset resurssit

Vanhemman henkilökohtaiset resurssit kattoivat *vanhemman taidot* ja *vanhemman motivaation*. Tukiviittomien osaaminen jo ennen niiden käytön aloittamista nähtiin AAC-keinojen käyttöönottoa edistäneenä tekijänä, samoin vanhemman tietoisuus viittomien tarpeellisuudesta. Kysyttäessä AAC-keinojen käyttöönotossa auttaneista tekijöistä, eräs vastaaja kertoi tukiviittomien osaamisen hyödyllisyydestä näin:

”Äiti osasi tukiviittomia jo vähän ennestään, se helpotti huomattavasti tukiviittomien käyttöönottoa.” (vastaaja 4)

Yksi vastaaja kertoi oman motivaation auttaneen AAC-keinojen käyttöönotossa.

5.2 Vanhempien myönteisiä kokemuksia AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa

Vanhempien myönteisiä kokemuksia AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa olivat *positiiviset vaikutukset lapseen*, *positiiviset vaikutukset perheeseen* sekä *vanhemman kokemus AAC-keinojen käytön sujumisesta*, ja nämä jakautuivat edelleen alakategorioihin. Myönteiset kokemukset on esitetty kuviossa 2.

Kuvio 2. Vanhempien myönteisiä kokemuksia AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa.

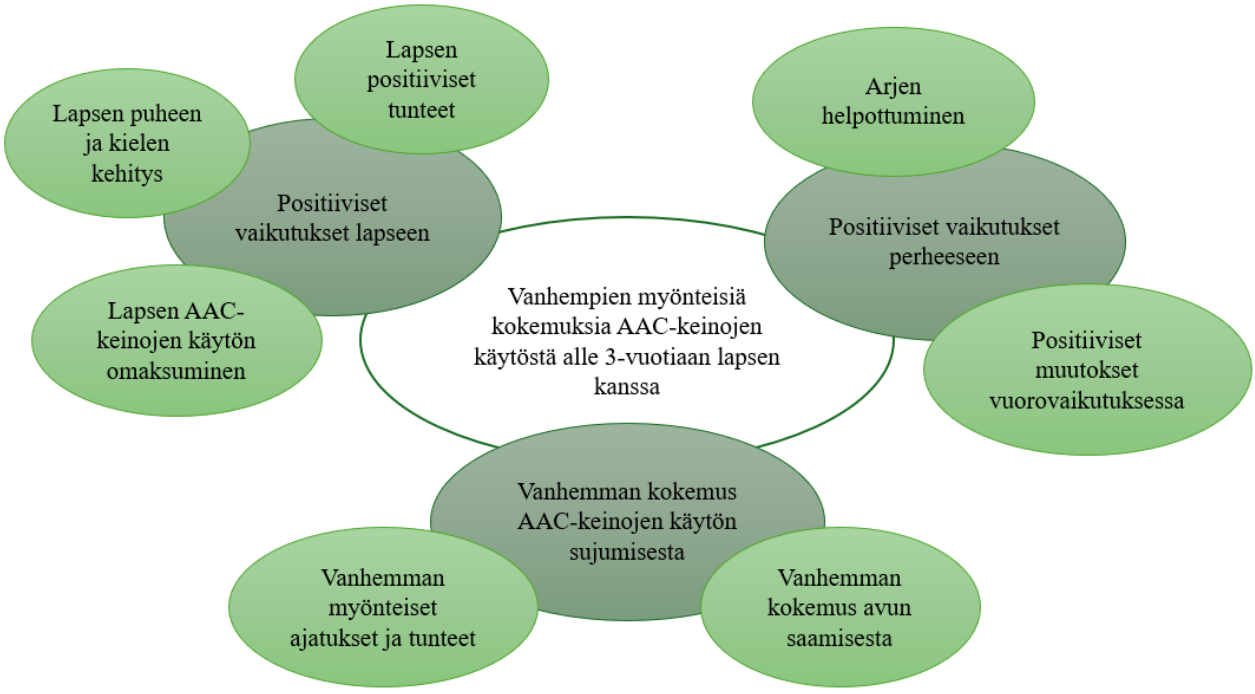

5.2.1 Positiiviset vaikutukset lapseen

AAC-keinojen käytön positiivisia vaikutuksia lapseen olivat *lapsen AAC-keinojen omaksuminen*, *lapsen kielen ja puheen kehitys* sekä *lapsen positiiviset tunteet*. Osa vanhemmista kertoi, että lapsi oli omaksunut viittomia ja niiden käyttöä hyvin; osa puolestaan toi esiin, että kuvien opettelu oli sujunut hyvin. Kysyttäessä, mitkä asiat AAC-keinojen käytössä olivat sujuneet hyvin, eräs vanhempi kuvasi lapsensa viittomien omaksumista näin:

> *”Lapsi motivoitui käyttämään viittomia, kun huomasi tulevansa näin paremmin ymmärretyksi.” (vastaaja 4)*

Osalla vanhemmista oli kokemus lapsen kielen tai puheen kehityksestä AAC-keinojen myötä. Yksi vanhempi arveli, että AAC-keinojen käytöstä on ollut hyötyä lapsen puheen kehitykselle, ja toinen koki, että AAC-keinot tukevat lapsen monikielisyyttä. Moni vanhempi kuvasi AAC-keinojen käytön myötä syntyneitä positiivisia tunteita lapsessa, kun lapsi tuli niiden avulla ymmärretyksi. Eräs vanhempi toi asian esiin seuraavasti vastatessaan kysymykseen siitä, miten AAC-keinojen käyttö on muuttanut lapsen kanssa kommunikointia ja arjen tilanteissa toimimista:

> *”Lapsi… saa siitä myös iloa itse, kun tulee ymmärretyksi, kun sanoja ei ole.” (vastaaja 8)*

5.2.2 Positiiviset vaikutukset perheeseen

AAC-keinojen käytön positiivisia vaikutuksia perheeseen olivat *arjen helpottuminen* ja *positiiviset muutokset vuorovaikutuksessa lapsen kanssa*. Eräs vastaaja mainitsi, että sekä viittomien että kuvien käyttö on tuonut suurta helpotusta arkeen, ja kuvasi muun muassa arjen siirtymätilanteiden helpottuneen. Positiivisia muutoksia, joita vanhemmat mainitsivat tapahtuneen vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa, olivat muun muassa vuorovaikutuksen lisääntyminen ja se, että vanhemmat ymmärsivät lastaan paremmin. Kysyttäessä AAC-keinojen käytön myötä tapahtuneista kommunikoinnin ja arjen muutoksista, yksi vanhemmista kuvasi positiivista muutosta vuorovaikutuksessa näin:

> *”Tukiviittomat ovat mahdollistaneet lapselle itseilmaisua, joka ei muuten olisi ollut mahdollista.” (vastaaja 7)*

5.2.3 Vanhemman kokemus AAC-keinojen käytön sujumisesta

Vanhemman kokemus AAC-keinojen käytön sujumisesta kattoi *vanhemman myönteiset ajatukset ja tunteet* sekä *vanhemman kokemuksen avun saamisesta*. Osa vanhemmista kertoi kokeneensa positiivisia tunteita, kun lapsi pystyi ilmaisemaan itseään ja tuli ymmärretyksi. Yksi vanhempi koki tukiviittomien olevan innostavia ja toinen piti motivoivana sitä, että lapsi matkii viittomia. Eräs vastaaja mainitsi kokeneensa kuvat tärkeinä. Vastatessaan kysymykseen AAC-keinojen käytössä hyvin sujuneista asioista, yksi vanhempi puolestaan kuvasi tukiviittomien käytön helppoutta seuraavasti:

> *”Tukiviittominen on helppoa, kun kädet kulkee aina mukana.” (vastaaja 7)*

Myös avun saaminen nostettiin esiin AAC-keinojen käytön sujumista edistävänä tekijänä. Kysyttäessä AAC-keinojen käytössä hyvin sujuneista asioista, eräs vanhempi kertoi puheterapeutin avusta näin:

> *”Puheterapeutti on tehnyt irtokuvakansiota tarkoituksenmukaisesti ja kattavasti…” (vastaaja 3)*

Yksi vanhempi mainitsi tukiviittomaopetuksen hyödyllisyyden, mutta totesi kuitenkin, että sitä olisi tarvittu enemmän.

5.3 Vanhempien kielteisiä kokemuksia AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa

Vanhempien kielteisiä kokemuksia AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa olivat *haasteet AAC-keinon saatavuudessa*, *riittämätön tuki ja yhteistyö ammattilaisten kanssa* sekä *haasteet vuorovaikutuksessa lapsen kanssa*. Nämä jakautuivat vielä alakategorioihin. Kielteiset kokemukset on esitetty kuviossa 3.

Kuvio 3. Vanhempien kielteisiä kokemuksia AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa.

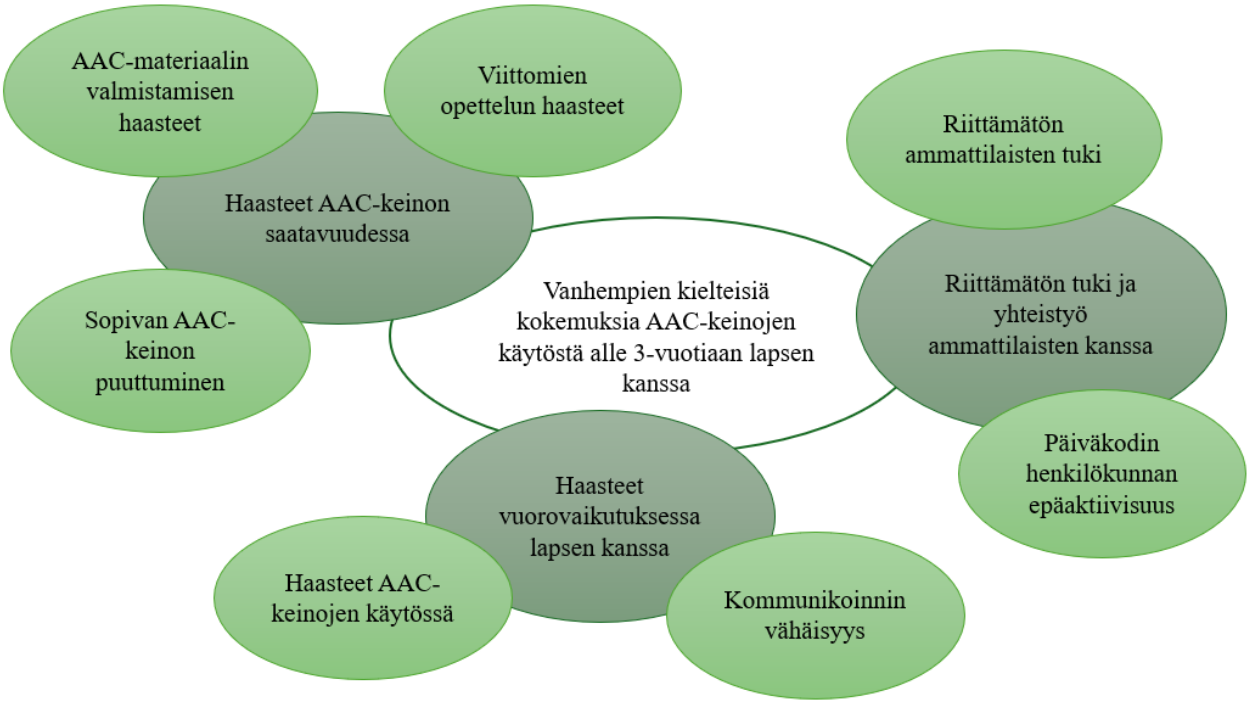

5.3.1 Haasteet AAC-keinon saatavuudessa

Haasteita AAC-keinon saatavuudessa aiheuttivat *sopivan AAC-keinon puuttuminen*, *AAC-materiaalin valmistamisen haasteet* sekä *viittomien opettelun haasteet*. Yksittäinen vastaaja olisi toivonut kansion sijaan irtokuvia, ja toinen koki, että kuvien saaminen on ollut vaikeaa. Eräs vanhempi mainitsi, että lapselle on ollut välillä vaikeaa ymmärtää käytettyjä kuvia. Yksittäinen vastaaja olisi toivonut käyttöön digitaalista AAC-alustaa. Myös käytetyn AAC-keinon suppeus mainittiin; kyseinen vanhempi kertoi seuraavasti vastatessaan kysymykseen siitä, mitkä asiat AAC-keinojen käytössä olivat tuottaneet haasteita:

> *”Lapsi olisi tarvinnut laajemman kuvakommunikointikansion jo paljon aiemmin, kun sai sen vasta yli 3-vuotiaana.” (vastaaja 3)*

Moni vanhempi koki haasteeksi sen, että AAC-materiaalia olisi pitänyt valmistaa itse. Yksi vastaaja esimerkiksi mainitsi materiaalin valmistamisen päiväkotiin olevan haastavaa, ja jotkut vanhemmat

kertoivat, ettei materiaalin valmistamiseen ole aikaa. Eräs vanhempi kuvasi ajan riittämättömyyttä seuraavasti vastatessaan kysymykseen AAC-keinojen käyttöön liittyneistä haasteista:

> *”Arjen keskellä on vaikea löytää aikaa esim. sanakorttien tulostamiseen.” (vastaaja 9)*

Viittomien opettelun kerrottiin muun muassa vievän aikaa ja haastavan myös lähipiiriä. Yksi vanhempi kuvasi viittomien opettelun olevan vielä kesken, mikä oli tuottanut haasteita. AAC-keinojen käyttöön liittyneistä haasteista kysyttäessä eräs vanhempi kuvasi tukiviittomien opettelun haastavuutta näin:

> *”Täysin tyhjästä uusien viittomien opettelu jo muutenkin raskaan ja kiireisen arjen keskellä” (vastaaja 8)*

5.3.2 Riittämätön tuki ja yhteistyö ammattilaisten kanssa

Riittämätön tuki ja yhteistyö ammattilaisten kanssa kattoi *riittämättömän ammattilaisten tuen* sekä *päiväkodin henkilökunnan epäaktiivisuuden*. Jotkut vanhemmat kokivat haasteeksi viittomaohjauksen puutteen tai vähäisyyden. Yhden lapsen vanhemmat kokivat jäävänsä yksin ja toinen heistä kuvasi kokemusta seuraavasti:

> *”Koska puheterapia pääsääntöisesti päiväkodissa, ja määrä [x] kertaa vuodessa, koemme olevamme melko yksin.” (vastaaja 6)*

Moni vastaaja mainitsi haasteena sen, ettei päiväkodissa lapsen kanssa käytetty AAC-keinoja. Kysyttäessä AAC-keinojen käyttöön liittyneistä haasteista, eräs vanhempi kuvasi tilannetta päiväkodissa näin:

> *”Puhelaitetta ei juuri otettu käyttöön päiväkodissa, vaikka henkilökuntaa yritettiin opastaa ja motivoida.” (vastaaja 3)*

5.3.3 Haasteet vuorovaikutuksessa lapsen kanssa

Haasteet vuorovaikutuksessa lapsen kanssa liittyivät *haasteisiin AAC-keinojen käytössä* sekä *kommunikoinnin vähäisyyteen*. AAC-keinojen käytön haasteina mainittiin muun muassa

turhautuminen, jos lapsi ei tullut ymmärretyksi sekä vanhemman oma hätäisyys. Yksi vastaaja mainitsi haasteeksi sen, ettei julkisella paikalla kehdannut aina käyttää viittomia. Haasteena mainittiin myös se, etteivät tukiviittomat ole yleisesti tunnettuja. Yksi vanhempi kertoi, ettei lapsi ottanut kuvia käyttöön ja koki, ettei niistä ole hyötyä. Hän kuvasi tilannetta seuraavasti vastatessaan kysymykseen siitä, mitkä asiat AAC-keinojen käytössä olivat tuottaneet haasteita:

> *”Lisäksi motivaatio oli pitkään itsellä huono, kun en nähnyt, että lapsi ottaisi kuvia käyttöön…. Että miksi nähdä kaikki se vaiva, kun siitä ei ole selvää hyötyä.” (vastaaja 5)*

Eräs vanhempi koki, että hänelle on tullut AAC-keinojen käyttöönoton myötä kynnys kommunikoida lapselleen. Tätä hän kuvasi seuraavasti vastatessaan kysymykseen siitä, miten AAC-keinojen käyttö on muuttanut lapsen kanssa kommunikointia ja arjen tilanteissa toimimista:

> *”Joskus tuntuu, etten puhu mitään lapselle, kun en osaa viittomia, pieni kynnys on tullut.” (vastaaja 9)*

6 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitkä tekijät tukevat vanhempia AAC-keinojen käyttöönotossa ja millaisia kokemuksia vanhemmilla on AAC-keinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsensa kanssa. AAC-keinojen käyttöönottoa näyttivät tukevan 1) opastavat ja kannustavat ammattilaiset, johon sisältyi ammattilaisten ohjaus, ammattilaisten emotionaalinen tuki sekä riittävä palvelujen saanti, 2) AAC-keinojen läsnäolo arjessa, johon sisältyi sopivan AAC-keinon saatavuus, AAC mediassa, AAC kirjoissa sekä AAC lastentapahtumissa, 3) muut ihmiset AAC-keinojen käyttäjinä, johon sisältyi vertaistuki sekä päiväkodin henkilökunnan aktiivisuus sekä 4) vanhemman henkilökohtaiset resurssit, joihin sisältyivät vanhemman taidot ja vanhemman motivaatio. Myönteisiä kokemuksia olivat 1) positiiviset vaikutukset lapseen, sisältäen lapsen AAC-keinojen käytön omaksumisen, lapsen kielen ja puheen kehityksen sekä lapsen positiiviset tunteet, 2) positiiviset vaikutukset perheeseen, sisältäen arjen helpottumisen ja positiiviset muutokset vuorovaikutuksessa sekä 3) vanhemman kokemus AAC-keinojen käytön sujumisesta, sisältäen vanhemman myönteiset ajatukset ja tunteet sekä vanhemman kokemuksen avun saannista. Kielteisiä kokemuksia olivat 1) haasteet AAC-keinon saatavuudessa, sisältäen sopivan AAC-keinon puuttumisen, AAC-materiaalin valmistamisen haasteet sekä viittomien opettelun haasteet, 2) riittämätön tuki ja yhteistyö ammattilaisten kanssa, sisältäen riittämättömän ammattilaisten tuen ja päiväkodin henkilökunnan epäaktiivisuuden sekä 3) haasteet vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, sisältäen haasteet AAC-keinojen käytössä sekä kommunikoinnin vähäisyyden.

Tutkimuksessa jaettiin AAC-keinojen käyttöönotto ja niiden käyttö omiksi kokonaisuuksikseen, mikä perustuu Moorcroftin ym. (2020) näkemykseen siitä, että vanhemmat voivat joko torjua AAC-keinon tai luopua siitä jo otettuaan sen käyttöön. Tutkimuksessa haluttiin kiinnittää huomio sekä käyttöönottoon että käytön jatkamiseen, vaikka raja käyttöönoton ja käytön välillä on osin tulkinnanvarainen. Tulosten perusteella AAC-keinojen käyttöönottoon ja niiden käyttöön liittyviin kokemuksiin liittyvätkin osittain samat tekijät. Sekä AAC-keinojen käyttöönottoon että vanhempien kokemuksiin AAC-keinojen käytöstä vaikuttivat ammattilaisten, mukaan lukien varhaiskasvatuksen henkilökunnan, toiminta sekä sopivan AAC-keinon läsnäolo arjessa.

6.1 Tulosten tarkastelu

6.1.1 AAC-keinojen käyttöönottoa tukevien tekijöiden tarkastelu

Tärkeä AAC-keinojen käyttöönottoa tukeva tekijä olivat opastavat ja kannustavat ammattilaiset. Monet vanhemmat kokivat saaneensa ammattilaisilta emotionaalista tukea sekä ohjausta, mutta toisaalta jotkut heistä olivat vielä jääneet kaipaamaan ammattilaisten ohjausta. Tulos on yhdensuuntainen Laubscherin ym. (2024) havaintojen kanssa, mutta eroaa hieman Arserion ym. (2024) havainnoista, joissa monet vanhemmat tuovat esiin ammattilaisten riittämättömän tuen ja ohjauksen. Kuitenkin sekä tässä että Laubscherin ym. (2024) ja Arserion ym. (2024) tutkimuksissa kokemukset ammattilaisilta saadun tuen riittävyydestä olivat kaiken kaikkiaan vaihtelevia. Esimerkiksi yksi vanhempi olisi kaivannut tukea siihen, miten keinot saadaan osaksi arkea, ja tällainen kokemus ilmenee myös Arserion ym. (2024) tutkimuksesta.

Myös riittävä palvelujen saanti nähtiin AAC-keinojen käyttöönottoa tukevana tekijänä. Vain yksi vanhempi toi esiin, ettei ollut saanut riittävästi palveluja lapsensa tueksi, ja havainto poikkeaa erityisesti Laubscherin ym. (2024) tutkimuksesta, jossa palveluiden saatavuuden ongelmat korostuvat. Erot sekä kokemuksissa ammattilaisten kanssa että palveluiden saannissa verrattuna Arserion ym. (2024) ja Laubscherin ym. (2024) tutkimuksiin voivat johtua Suomen ja Yhdysvaltojen erilaisista palvelujärjestelmistä. Vanhempi, joka kertoi kokeneensa ongelmia palveluiden piiriin pääsyssä, kertoi että on joutunut taistelemaan lapsensa puolesta, ja tällaisia kokemuksia tuodaan esiin myös Arserion ym. (2024) sekä Marshallin ja Goldbartin (2008) tutkimuksissa. Voi olla, että tämän yksittäisen vanhemman kokemus eroaa muiden tutkittujen vanhempien kokemuksista, sillä hänen lapsellaan on saattanut olla lievempiä haasteita kuin usean muun tutkittavan lapsella, mihin viittaavat hänen vastauksissaan esiin tuomat seikat. Todennäköisesti opastavat ja kannustavat ammattilaiset tukevat AAC-keinojen käyttöönottoa muun muassa siitä syystä, että vanhemman valmiudet AAC-keinojen käyttöön liittyen lisääntyvät, mikä voi helpottaa käytön aloittamista.

Myös AAC-keinojen läsnäolo arjessa nähtiin tärkeänä niiden käyttöönottoa tukevana tekijänä. Tärkeää oli sopivan AAC-keinon saatavuus, mikä tarkoitti esimerkiksi perheen tarpeiden huomioimista AAC-materiaaleissa. Havainto on yhteneväinen Jonssonin ym. (2011) sekä Laubscherin ym. (2014) tutkimusten kanssa, joissa vanhemmat pitivät tärkeänä AAC-keinon

yksilöllistämistä. Monet vanhemmat toivat esiin, miten AAC mediassa, kirjoissa ja lastentapahtumissa oli tai olisi tukenut AAC-keinojen käyttöönottoa. Tällaisia kokemuksia ei havaittu Arserion ym. (2024), Laubscherin ym. (2024) tai Marshallin ja Goldbartin (2008) tutkimuksissa, mistä ei kuitenkaan voida vetää johtopäätöstä, etteivätkö myös näiden tutkimusten osallistujat kokisi hyötyvänsä AAC-keinojen läsnäolosta mediassa ja lastentapahtumista. Ero tämän tutkimuksen ja aiempien tutkimusten välillä voi sen sijaan johtua tutkimusten erilaisista menetelmällistä valinnoista sekä tutkimuskysymyksistä. On mahdollista, että AAC-keinojen läsnäolo arjessa tukee AAC-keinojen käyttöönottoa, sillä se lisää sekä lapsen että vanhemman mahdollisuuksia oppia esimerkiksi tukiviittomia ja käyttää erilaisia AAC-keinoja (vrt. esim. Launonen ym., 2022). Lisäksi keinojen käyttö ei todennäköisesti unohdu kovin helposti, jos keinot, kuten perheen tarpeisiin sopivat kuvat, ovat jatkuvasti saatavilla ja näkyvillä.

Vanhemman henkilökohtaiset resurssit näyttivät tukevan AAC-keinojen käyttöönottoa. Henkilökohtaisiin resursseihin lukeutuivat vanhemman taidot ja motivaatio. Jotkut vanhemmat olivat tuoneet esiin esimerkiksi sen, että tukiviittomien osaaminen ennestään oli ollut hyödyllistä. Arserion ym. (2024) tutkimuksessa sen sijaan tuodaan esiin, että osalla vanhemmista oli ollut esimerkiksi ammattinsa puolesta hieman osaamista ennestään, mutta AAC-keinojen integroiminen arkeen koettiin tästä huolimatta haastavaksi. Vanhempien taitojen merkitys riippuu todennäköisesti siitä, miten ne vastaavat heidän tarpeisiinsa, ja tämän sekä Arserion ym. (2024) tutkimuksen erilaiset havainnot voivat liittyä tähän seikkaan. On siis todennäköistä, että sekä tämän tutkimuksen että Arserion ym. (2024) tutkimuksen vanhemmilla on ollut joitakin, muttei kaikkia tarvittavia taitoja ennestään. Yksittäinen vanhempi toi esiin oman motivaationsa käyttöönottoa tukevana tekijänä, ja vanhempien vahva motivaatio tuotiin esiin myös Arserion ym. (2024) tutkimuksessa. Vahva motivaatio voi tukea AAC-keinojen käyttöönottoa esimerkiksi siten, että vanhempi priorisoi keinojen käytön opetteluun ja käyttöön enemmän aikaa ja on kiinnostuneempi oppimaan uutta. Mikäli vanhempi puolestaan käyttää keinoja enemmän, myös lapsella on enemmän oppimismahdollisuuksia, mikä tukee lapsen AAC-keinojen omaksumista (vrt. Launonen ym., 2022).

Vanhemmat kokivat, että muut ihmiset AAC-keinojen käyttäjinä ovat AAC-keinojen käyttöönottoa tukeva tekijä. Yksi vanhempi toivoi päiväkodin henkilökunnalta enemmän aktiivisuutta. Osalla Arserion ym. (2024) tutkittavista puolestaan oli tilanne, jossa lapsi käytti AAC-keinoa paremmin koulussa kuin kotona, mutta toisaalta osa heidänkin tutkimistaan vanhemmista oli turhautuneita siitä, ettei AAC-keinoa käytetty lapsen kanssa kodin ulkopuolella. Useat vanhemmat näkivät vertaistuen

tärkeänä, ja se oli tärkeää myös osalle Laubscherin ym. (2024) sekä Marshallin ja Goldbartin (2008) tutkimista vanhemmista. Esimerkiksi sosiaalisen median merkitys tuotiin esiin sekä tässä että Laubscherin ym. (2024) tutkimuksessa. Muut ihmiset AAC-keinojen käyttäjinä voivat tukea keinojen käyttöönottoa esimerkiksi siksi, että vanhemmalle voi muodostua kokemus, ettei ole yksin uuden asian kanssa, minkä lisäksi toiset ihmiset voivat vahvistaa vanhemman tunnetta siitä, että myös AAC-keinot ovat sopiva tapa kommunikoida.

Yhteenvetona voidaan todeta, että vanhempien AAC-keinojen käyttöönottoa tukevat tekijät erosivat useamman eri osa-alueen kohdalla jonkin verran aiemmista tutkimuksista (Arserio ym., 2024; Laubscher ym., 2024; Marshall & Goldbart, 2008), joskin myös aiemmissa tutkimuksissa on tehty hyvin vaihtelevia havaintoja. On kuitenkin huomioitava, että tässä tutkimuksessa selvitettiin erikseen käyttöönottoa tukeneita tai tukevia tekijöitä, kun aiemmat tutkimukset painottuvat vanhempien kokemusten tarkasteltuun. Tämän vuoksi tutkimukset eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään. Kuitenkin esimerkiksi sopivan AAC-keinon tärkeys (Jonsson ym., 2011; Laubscher ym., 2024) ja vertaistuki (Laubscher ym., 2024; Marshall & Goldbart, 2008) mainittiin sekä tässä että aiemmissa tutkimuksissa.

6.1.2 Myönteisten kokemusten tarkastelu

AAC-keinojen käytön myönteisenä kokemuksena nähtiin positiiviset vaikutukset lapseen. Moni vanhempi kertoi, että lapsi oli omaksunut AAC-keinoja, mikä käy ilmi myös Arserion ym. (2024), Jonssonin ym. (2011) sekä Laubscherin ym. (2024) tutkimuksista. Jotkut vanhemmat toivat esiin myös lapsen kielen tai puheen kehityksen edistymisen, ja havainto tukee Arserion ym. (2024), Backmanin ym. (2024) sekä Laubscherin ym. (2024) tutkimien vanhempien havaintoja. Aihetta koskevissa tutkimuksissa on todettu, että AAC-keinot tukevat pienten lasten kommunikointia sekä puheen ja kielen kehitystä (esim. Lüke, 2016; Navarro ym., 2020), mikä todennäköisesti selittää myös vanhempien kokemuksia. Osa vanhemmista kertoi AAC-keinojen käytön vaikuttaneen positiivisesti lapsen tunnekokemuksiin, mikä vastaa Arserion ym. (2024) tuloksia. Koska lapsi voi kokea turhautumista kommunikoinnin haasteiden vuoksi (Launonen ym., 2022, s. 339; Romski & Sevcik, 2005), on todennäköistä, että toimivan kommunikointikeinon saadessaan lapsen turhautuminen vähenee ja tunnekokemukset muuttuvat sen myötä positiivisemmiksi. Tällöin muutos todennäköisesti välittyy myös vanhemmalle positiivisena kokemuksena.

AAC-keinojen käyttö oli vaikuttanut positiivisesti myös koko perheeseen arjen helpottumisen sekä vuorovaikutuksessa tapahtuneiden positiivisten muutosten myötä. Vanhemmat kuvasivat esimerkiksi arjen siirtymien helpottuneen ja lapsen ilmaisumahdollisuuksien lisääntyneen. Samansuuntaisia kokemuksia kuvaavat myös Arserion ym. (2024) sekä Laubscherin ym. (2024) tutkimat vanhemmat. Vuorovaikutuksessa tapahtuneet positiiviset muutokset sekä arjen helpottuminen linkittyvät todennäköisesti osittain yhteen. Mikäli vuorovaikutus helpottuu esimerkiksi juuri siten, että lapsi pystyy ilmaisemaan itseään paremmin, voi Launosen ym. (2022, s. 339) sekä Romskin ja Sevcikin (2005) kuvaama lapsen turhautuminen vähentyä. Tämä puolestaan todennäköisesti helpottaa perheen arkea, kun tällaiset haastavat tilanteet vähenevät.

Kolmas myönteinen kokemus oli vanhemman kokemus AAC-keinojen käytön sujumisesta. Tähän liittyivät vanhemman myönteiset ajatukset, jollaisia kuvataan myös Arserion ym. (2024), Jonssonin ym. (2011) sekä Laubscherin ym. (2024) tutkimuksissa sekä tunteet, jotka tuodaan esiin myös Arserion ym. (2024) tutkimuksessa. Osa vanhemmista mainitsi avun saamisen myönteisenä kokemuksena, ja myönteisiä avun saamisen kokemuksia kuvataan vaihtelevissa määrin myös Arserion ym. (2024) ja Laubscherin ym. (2024) tutkimuksissa. Kokonaisuudessaan vanhempien myönteiset kokemukset ovat hyvin samansuuntaisia kuin aiemmissa tutkimuksissa (Arserio ym., 2024; Backman ym., 2024; Jonsson ym., 2011; Laubscher ym., 2024).

6.1.3 Kielteisten kokemusten tarkastelu

Kielteisiä kokemuksia AAC-keinojen käyttöön liittyen vanhemmille aiheuttivat haasteet AAC-keinon saatavuudessa. Sopivan AAC-keinon puuttuminen oli yksi syy tähän, ja kyseinen haaste ilmeni myös Arserion ym. (2024), Jonssonin ym. (2011) ja Laubscherin ym. (2024) tutkimuksista. Esimerkiksi yksi tutkituista vanhemmista koki, että lapselle oli välillä vaikeaa ymmärtää käytettyjä kuvia, ja myös Jonssonin ym. (2011) tutkimat vanhemmat kertoivat kokemuksesta, että kuvat ovat epäselviä. Toinen vanhempi puolestaan koki AAC-keinon liian suppeaksi, ja tulos on samansuuntainen Arserion ym. (2024) havainnon kanssa siitä, että AAC-keino oli ollut liian yksinkertainen. Yksi tutkimuksen vanhemmista toivoi lapselleen digitaalista AAC-keinoa, jota ei ollut kuitenkaan saanut. On mahdollista, että vanhempi ei ollut saanut toivomaansa AAC-keinoa, koska oli toivonut digitaalista kommunikointisovellusta tukiviittomien tai kuvien sijaan. Esimerkiksi

Lorang ym. (2022) totesivat, että puheterapeutit käyttivät tai suosittelivat alle 3-vuotiaille AAC-keinoista todennäköisimmin viittomia tai valokuvia ja vähiten todennäköisimmin puhelaitetta.

Arserion ym. (2024), Laubscherin ym. (2024) sekä Marshallin ja Goldbartin (2008) tutkimuksissa haasteena oli myös se, että lapselle oli vaikeaa saada AAC-keinoa ylipäätään, ja nämä havainnot eroavat tämän tutkimuksen tuloksista, sillä ainoastaan yksittäinen vastaaja mainitsi, että kuvien saaminen on ollut vaikeaa. Kyseinen vanhempi käytti kuvia yhtenä AAC-keinona lapsensa kanssa. Eroa voi selittää se, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmät eroavat eri maissa. Esimerkiksi Arserion ym. (2024), Laubscherin ym. (2024) sekä Marshallin ja Goldbartin (2008) tutkimuksissa tuotiin esiin rahoituksen saamisen vaikeus, kun taas Suomessa apuvälinepalvelut ovat ilmaisia (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 5 §). Toisaalta tässäkin tutkimuksessa havaittiin, että vanhemmat kokivat haasteena sen, että AAC-materiaalia olisi pitänyt valmistaa itse, mikä kertoo siitä, etteivät he saaneet kaikkea tarvitsemaansa materiaalia ammattilaisilta. Vanhemmat kuvasivat erityisesti ajan puutetta, mikä tukee Arserion ym. (2024) havaintoa siitä, että vanhemmilla on lapsensa kommunikoinnin tukemisen ohella monia muita velvollisuuksia, jotka vaikuttavat heidän resursseihinsa tukea lastaan. Edellä mainittujen lisäksi haasteita AAC-keinon saatavuudessa aiheuttivat myös viittomien opettelun haasteet juuri esimerkiksi ajan puutteen vuoksi, mikä vastaa Laubscherin ym. (2024) sekä Marshallin ja Goldbartin (2008) havaintoja siitä, että vanhemmat kokivat AAC-keinon käytön opettelun aikaa vieväksi. Vanhemmat kokevat haasteet AAC-keinon saatavuudessa kielteisenä luultavasti siksi, että se vaikeuttaa AAC-keinon käyttöä arjessa, mikä ei ole toivottua. Toinen syy voi olla se, että ajankäyttö esimerkiksi materiaalin valmistamiseen tai viittomien opetteluun vie aikaa muulta toiminnalta, kuten yhdessäololta lapsen kanssa.

Kielteisiä kokemuksia osalle vanhemmista aiheuttivat myös riittämätön tuki ja yhteistyö ammattilaisten kanssa. Osa vanhemmista koki, että tuki ammattilaisilta oli riittämätöntä, ja näitä kokemuksia ilmeni myös osalla Arserion ym. (2024), Laubscherin ym. (2024) sekä Marshallin ja Goldbartin (2008) tutkimista vanhemmista. Monet vanhemmat mainitsivat haasteena lisäksi sen, ettei päiväkodissa lapsen kanssa käytetty AAC-keinoa, mikä vastaa joidenkin Arserion ym. (2024) tutkimien vanhempien kokemuksia, vaikkakin kyseisessä tutkimuksessa vanhempien kokemukset vaihtelivat. Tulos vastaa myös Laubscherin ym. (2024) havaintoa siitä, että vanhemmat pitävät johdonmukaisuutta tärkeänä, kun lapsen kanssa kommunikoidaan eri ympäristöissä. Se, ettei päiväkodissa lapsen kanssa käytetä AAC-keinoa, vähentää lapsen mahdollisuuksia oppimiseen ja itseilmaisuun (vrt. Launonen ym., 2022), ja on mahdollista, että lapsen oppimismahdollisuuksien

kaventuminen haastaa AAC-keinon käyttöä myös kotona. Edellä kuvatut tekijät voivat olla yksi syy siihen, miksi vanhemmat kokevat päiväkodin henkilökunnan passiivisuuden kielteisenä.

Kielteisiä kokemuksia vanhemmille aiheuttivat myös haasteet vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Kyse oli pääosin haasteista AAC-keinojen käytössä, ja tällaisia haasteita olivat kokeneet jotkut vanhemmat myös Arserion ym. (2024), Backmanin ym. (2024), Jonssonin ym. (2011) sekä Laubscherin ym. (2024) tutkimuksista. Erään vanhemman lapsi ei esimerkiksi ollut ottanut kuvia käyttöön, mikä vastaa joidenkin Backmanin ym. (2024) sekä Jonssonin ym. (2011) tutkimien vanhempien kokemuksia. Haasteena mainittiin myös muun muassa lapsen turhautuminen epäonnistumisten myötä sekä se, etteivät tukiviittomat ole yleisesti tunnettuja, ja nämä havainnot vastaavat Laubscherin ym. (2024) havaintoja. Toinen vuorovaikutuksen haasteita aiheuttanut tekijä oli kommunikoinnin vähäisyys: yksittäinen vanhempi koki ajoittain, ettei puhu lapselleen mitään, kun ei osaa tukiviittomia. Tällaista kokemusta ei ilmennyt aiemmissa tutkimuksissa (Arserio ym., 2024; Backman ym., 2024; Laubscher ym., 2024; Marshall & Goldbart, 2008). On mahdollista, että esimerkiksi ammattilaisten toiminta on aiheuttanut vanhemmalle liikaa paineita tukiviittomien käyttöön, mikä on johtanut myös muilla tavoin tapahtuvan kommunikoinnin syrjäytymiseen, ja tämä puolestaan on lopulta johtanut kommunikoinnin vähäisyyteen. Koska lapsen kanssa kommunikointi on kuitenkin tärkeää sekä lapselle että vanhemmalle, on ymmärrettävää, että vanhempi kokee asian kielteisenä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että kielteiset kokemukset erosivat aiemmista tutkimuksista (Arserio ym., 2024; Laubscher ym. 2024; Marshall & Goldbart, 2008) eniten sen osalta, saivatko perheet AAC-keinon käyttöönsä ylipäätään. Muiden kielteisten kokemusten osalta tehtiin samansuuntaisia havaintoja kuin aiemmissa tutkimuksissa (Arserio ym., 2024; Backman ym., 2024; Jonsson ym., 2011; Laubscher ym., 2024; Marshall & Goldbart, 2008).

6.2 Menetelmän pohdinta

6.2.1 Tiedonkeruun luotettavuuden pohdinta

Tämän tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on hyödynnetty Elon ym. (2014) kuvaamia luotettavuuden arvioinnin kriteerejä. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä, avoimia kysymyksiä sisältävällä kyselyllä. Avoimet kysymykset olivat sopiva valinta, sillä tutkimuksen tarkoituksena oli pyrkiä ymmärtämään vanhempia tukeneita tekijöitä ja heidän kokemuksiaan, eikä tutkimuksen tuloksia olisi tavoitettu määrällisellä tutkimuksella. Sähköisen kyselyn haasteita voivat olla esimerkiksi rajallinen viestintä tutkijan ja osallistujien välillä, epävarmuus siitä, kuka todellisuudessa on vastannut kyselyyn, osallistujien nopea kysymyksiin vastaaminen sekä se, ettei tutkija voi täydentää tietoja myöhemmin (King ym., 2014). Osallistujilla oli mahdollisuus ottaa yhteyttä tutkijaan ja esimerkiksi kysyä epäselväksi jääneistä asioista, millä pyrittiin varmistamaan viestintämahdollisuus. On kuitenkin mahdollista, että kynnys yhteydenottoon sähköisen kyselyn yhteydessä on ollut korkea, eikä osallistuja ole kysynyt mahdollisesti epäselväksi jääneitä asioita.

Tutkimuksen osallistumiskriteerit tuotiin esiin sekä tutkimustiedotteessa että kyselyn aloitussivulla, mutta tästä huolimatta ei voida olla täysin varmoja siitä, että tutkimuksen osallistujat todella täyttivät osallistumiskriteerit. Taustatiedoksi vanhempia pyydettiin kuvaamaan, miten ja millaisissa tilanteissa he ovat käyttäneet lapsensa kanssa AAC-keinoja, millä pyrittiin varmistamanaan, että osallistujat täyttivät AAC-keinojen vuorovaikutteista käyttöä koskevan osallistumiskriteerin. Toisena osallistumiskriteerinä oli lapsen syntymävuosi, jota ei kuitenkaan kysytty kyselyssä. Asian kysyminen olisi lisännyt tutkimuksen luotettavuutta, sillä näin olisi voitu varmistaa myös tämän kriteerin täyttyminen. On lisäksi mahdollista, että kyselyyn on vastattu vilpillisesti (Ball, 2019), mutta tämä ei vastauksien perusteella ole todennäköistä.

On mahdollista, että vastaaja on vastannut kysymyksiin nopeasti, jolloin jotakin oleellista on voinut jäädä mainitsematta. Osallistujille ei luvattu palkkiota osallistumisesta, joten kukaan ei ole vastannut ainakaan sen vuoksi hätäisesti (vrt. King ym., 2014). Osallistujille kerrottiin, että vastaamiseen kuluu noin 15–30 minuuttia, ja ajan oli tarkoitus ohjata vastaamiseen käytettyä aikaa. Nopeimman vastauksen kesto oli 5.05, ja nopeimmin vastanneiden vastauksistakin saatiin poimittua oleellista tietoa tutkimuksen tekoa varten. Osallistujien vastausten tarkkuus kuitenkin vaihteli suuresti: osa

vastauksista oli hyvin yleistasoisia ja osassa puolestaan oli kuvattu kokemuksia tarkemmin. Koska vastauksia ei ollut kyselytutkimuksessa mahdollista täydentää, vastausten erilainen tarkkuus ja jotkin epäselvät vastaukset haastoivat tulosten analysointia.

On mahdollista, että vastaaja on ymmärtänyt kyselyn kysymyksen eri tavoin kuin tutkija on sen tarkoittanut. Tätä riskiä pyrittiin minimoimaan esitestaamalla kysely kohderyhmään kuuluvalla henkilöllä. Lisäksi pyydettiin palautetta toisilta logopedian opiskelijoilta ja tutkimuksen ohjaajalta. Kyselyyn tehtiin pilotoinnin ja palautteiden perusteella vielä muokkauksia. Pilotointi ja palautteet varmistivat osaltaan myös sitä, että osallistujilta kysyttiin tutkimuksen tarkoituksen kannalta oleelliset kysymykset eikä tutkittavilta kerätty epäolennaista tietoa, mikä ei olisi ollut tutkimuseettisten kriteerien mukaista. Pilotoinnista huolimatta taustatietokysymykset ja niiden vastausvaihtoehdot ovat olleet joiltakin osin epäselviä yksittäisille vastaajille, mikä ilmenee heidän vastauksiensa ristiriitaisuutena. Kysymysten muotoilua ja vastausvaihtoehtoja olisi siis ollut syytä selventää. Puuteet taustatietokysymysten ja vastausvaihtoehtojen muotoilussa voivat vaikuttaa joidenkin vastaajien taustatietojen oikeellisuuteen, mikä on tärkeää huomioida tuloksia tulkittaessa. Taustatietokysymyksissä ei selvitetty esimerkiksi lapsen diagnoosia, toimintakykyä tai tarkkaa kommunikointikykyä, joten tuloksia ei voida tulkita suhteessa näihin tekijöihin. Sen sijaan taustatietokysymysten avulla saatiin hyvä kuva siitä, millaisia AAC-keinoja vanhemmat ovat käyttäneet ja kuinka paljon keinot ovat olleet läsnä arjessa. Kokemusten tarkasteleminen erityisesti tukiviittomia tai irtokuvia käyttävien perheiden näkökulmasta on mielekästä, sillä nämä AAC-keinot korostuivat tutkimuksen osallistujilla ja heidän lapsillaan. Yhtä perhettä lukuun ottamatta kaikki olivat käyttäneet AAC-keinoja monissa arjen tilanteissa ja erilaisissa toiminnoissa, joten kokemusten tarkastelu myös tästä näkökulmasta on perusteltua.

Haastattelua tiedonkeruumenetelmänä käyttäen olisi voitu saada tarkempaa ja syvempää tietoa osallistujien kokemuksista, sillä haastattelutilanteessa olisi ollut mahdollista kysyä selvennyksiä ja täydentäviä kysymyksiä. Sähköisen kyselyn etuna olivat kuitenkin esimerkiksi helppo toteutettavuus, vastauksien nopea keruu sekä analysoinnin nopeutuminen, kun aineisto oli jo valmiiksi kirjallisessa muodossa (Ball, 2019; King ym., 2014), minkä vuoksi se sopi rajallisilla resursseilla tehtävän opinnäytetyön toteuttamiseen. Internetin hyödyntämisen etuna on lisäksi se, että sen avulla voidaan saada monipuolinen osallistujajoukko (Jackson ym., 2023), mikä vastausten perusteella toteutui tässä tutkimuksessa.

AAC-keinojen tarpeelle voi olla monia syitä (esim. von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. s. 84–105), mikä huomioitiin tutkimuspyynnön välittämisessä: tutkimuksen pääasiallinen jakokanava olivat aiheeseen sopivien ja keskenään erilaisten yhdistysten kanavat, pääosin sosiaalisen median kanavat. Sosiaalinen media on tehokas rekrytointikanava erityisesti, kun siihen yhdistetään verkossa tapahtuva tiedonkeruu, sillä osallistuja voi täyttää kyselyn välittömästi tutkimuspyynnön linkistä (Ball, 2019; King ym., 2014). Yhdistysten kautta tutkimuspyyntöä jaettaessa etuna oli myös se, ettei erillistä tutkimuslupaa tarvittu, toisin kuin jos kyselyä olisi jaettu esimerkiksi päiväkotien tai terveydenhuollon kautta. Tämä nopeutti osaltaan tiedonkeruuprosessia. Valittujen tutkimuspyynnön jakokanavien kautta saatiin monipuolinen osallistujajoukko, mikä rikasti tutkimuksen aineistoa. Tutkimuksen osallistumiskriteerit olivat perusteltuja tutkimuksen tarkoituksen kannalta.

Saturaatio kuvaa tilannetta, jossa aineisto alkaa toistaa itseään eikä uutta tietoa enää tule (Hirsjärvi ym., 2009, s. 182; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 99). Tämän tutkimuksen aineisto ei ollut täysin saturoitunut, mikä ilmenee siinä, että luokitteluvaiheessa jouduttiin muodostamaan yhteensä neljä yhden pelkistyksen sisältävää luokkaa. Puuteellinen aineiston saturaatio voikin aiheuttaa haasteita analyysivaiheessa ja estää asioiden yhdistämistä toisiinsa (Cavanagh, 1997, Elon ym., 2014 mukaan). Toisaalta tutkimuksen tavoitteena ei ollut tulosten yleistäminen, jolloin aineiston saturaatio ei ole Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 99–102) näkemysten perusteella yhtä keskeistä kuin tilanteessa, jossa tulokset pyritään yleistämään. Myös Hirsjärvi ym. (2009, s. 182) tuovat esiin saturaation käsitteen ongelmallisuuden ja toteavat, että se toimii enemmänkin ”ohjenuorana”. Yhteenvetona voidaan todeta, että saturaatiota voidaan pitää riittävänä tutkimuksen tarkoituksen kannalta, sillä vastauksissa tuotiin esiin monenlaisia näkökulmia aiheeseen ja vastaukset lisäsivät aiheen ymmärrystä. Toisaalta suurempi saturaation taso olisi voinut lisätä luotettavuutta, sillä näin analyysivaiheessa ei todennäköisesti olisi muodostunut vain yhden pelkistyksen sisältäviä luokkia.

6.2.2 Analyysin sekä raportoinnin luotettavuuden pohdinta

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi oli perusteltu menetelmävalinta, sillä aiempi tutkimus aiheesta oli vähäistä (vrt. Elo ym., 2022) ja käytetyllä menetelmällä saatiin vastaukset esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Ajatuskokonaisuuden valitseminen merkitysyksiköksi oli tarkoituksenmukaista ja lisäsi analyysin luotettavuutta, sillä pienemmän kokonaisuuden valitseminen olisi irrottanut joitakin asioita kontekstistaan, jolloin niiden merkitys olisi muuttunut ja isomman

kokonaisuuden valitseminen olisi puolestaan tuonut selvästi toisistaan erillisiä asioita yhteen, mikä olisi vaikeuttanut analyysiä. Tehdyt pelkistykset päädyttiin luokittelemaan ala- ja yläluokkiin, minkä katsottiin olevan tarkoituksenmukaista tutkimusaineiston laajuus huomioiden.

Aineiston analysointia haastoivat aiemmin mainitut vastauksien tarkkuuserot sekä epäselvyydet joissakin vastauksissa. Pelkistyksiä luokiteltaessa pyrittiin luomaan tarkkoja luokkia, joihin hyvin yleistasoisia vastauksia, kuten vastausta ”puheterapia”, oli haastavaa sisällyttää. Ei esimerkiksi ollut varmuutta, koskiko vastaus ”puheterapia” lapsen terapiaistuntoja, puheterapeutin lähipiirille antamaa ohjausta tai esimerkiksi puheterapeutin antamaa emotionaalista tukea. Luokiteltaessa päädyttiin kuitenkin luomaan alaluokat ”ammattilaisten ohjaus” ja ”ammattilaisten emotionaalinen tuki”, sillä useimmissa vastauksissa oli kuvattu tarkemmin AAC-keinojen käyttöönottoa tukevia tekijöitä. Mikäli olisi luotu hyvin yleistasoisia ja laajoja luokkia, olisi tuloksista kadonnut oleellista informaatiota esimerkiksi juuri siitä, mikä ammattilaisten toiminnassa on tukenut AAC-keinojen käyttöönottoa. Muutamien vastausten osalta jouduttiin siis tekemään tulkintaa sen suhteen, mitä vastaaja on tarkemmin tarkoittanut, jotta vastaukset voitiin luokitella. Tämä on voinut esimerkiksi lisätä luokkien päällekkäisyyden riskiä, sillä yleistasoiset ja epäselvät vastaukset olisi voitu tulkinnan mukaan sijoittaa myös johonkin toiseen luokkaan. Koska esimerkin kaltaisia, yleistasoisia tai epäselviä vastauksia oli aineistossa suhteellisen vähän, ei ole todennäköistä, että tehty ratkaisu merkittävästi heikentäisi analyysin ja siten tulosten luotettavuutta. Luokkien päällekkäisyyksiä pyrittiin välttämään käymällä tehty luokittelu läpi uudelleen ja pelkistysten osalta pohtimalla mahdollisia vaihtoehtoisia luokkia. Lisäksi tarkastettiin, ettei yksikään pelkistys jäänyt huomioimatta luokiteltaessa aineistoa.

Aineistoa analysoitaessa tiedostettiin olemassa oleva riski siihen, että tutkija ymmärtää osallistujan kertoman eri tavalla kuin hän sen tarkoittaa. Graneheimin ja Lundmanin (2004) mukaan teksti ja todellisuus sisältävätkin aina monia merkityksiä sekä tulkintamahdollisuuksia ja niitä käsiteltäessä subjektiivinen tulkinta on aina jossain määrin läsnä. He mainitsevat, että analyysin luotettavuutta voidaan lisätä raportoimalla tehdyt havainnot siten, että se antaa lukijalle mahdollisuuden tehdä vaihtoehtoisia tulkintoja. Tähän pyrittiin kattavalla menetelmien raportoinnilla ja esimerkiksi havainnollistamalla analyysiprosessia luvussa 4.3 esitetyssä taulukossa (ks. taulukko 2). Aineiston analysoinnin suoritti vain yksi henkilö, mikä osaltaan lisäsi subjektiivisuuden riskiä. Analyysin jokaisessa vaiheessa pyrittiinkin erityiseen huolellisuuteen esimerkiksi vastaukset perusteellisesti läpikäymällä ja tehdyt analyysin vaiheet uudelleen tarkistamalla. Analyysiprosessin ja siten tulosten

luotettavuutta vahvistettiin lisäksi keskustelemalla haastavimmista kohdista ja käymällä tehty luokittelu läpi tutkimuksen ohjaajan kanssa ennen lopullisten tulosten raportointia. Näin varmistettiin, että tehdyt valinnat ja niiden perustelut ovat uskottavia ja perustuvat tutkijan loogiseen ajatteluun. Tutkimuksen luotettavuutta osaltaan vahvisti alkuperäisen aineiston sekä analyysiprosessin läpikäyminen uudelleen analyysiprosessin valmistuttua.

Tutkimuksen menetelmien ja tulosten raportoinnissa pyrittiin systemaattisuuteen, tarkkuuteen ja kattavuuteen. Kattava ja tarkka raportointi tukee tutkimuksen luotettavuuden arviointia ja sitä kautta lisää tutkimuksen luotettavuutta (Elo ym., 2014). Alkuperäisen aineiston ja tutkimustulosten välinen yhteys pyrittiin osoittamaan muun muassa käyttämällä suoria lainauksia kaikilta vastaajilta ja jokaisen yläluokan kohdalla tuloksia raportoitaessa. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat osaltaan myös tutkijan taidot (Elo ym., 2014). Tutkija oli harjoitellut aineistolähtöisen sisällönanalyysin tekemistä etukäteen, minkä lisäksi ohjaajalta ja toisilta logopedian opiskelijoilta saatu palaute esimerkiksi kyselystä auttoi lisäämään tutkimuksen luotettavuutta.

6.3 Työn kliininen merkitys ja jatkotutkimusaiheita

Tutkimus lisäsi ymmärrystä siitä, millaista tukea alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmat mahdollisesti kaipaavat AAC-keinojen käyttöönottoon ja millaisia kokemuksia heillä näiden keinojen käytöstä on. Tutkimuksen tuloksia ei kuitenkaan voida yleistää kattamaan kaikkia alle 3-vuotiaiden, AAC-keinoja vuorovaikutteisesti käyttävien lasten vanhempia, sillä on mahdollista, että tutkimukseen on valikoitunut erityisesti sellaisia vanhempia, jotka ovat kiinnostuneita aiheesta ja omistautuneet lapsensa kehityksen tukemiseen. Lisäksi vanhemmat ovat todennäköisesti tuoneet esiin vain sellaisia ajatuksiaan ja kokemuksiaan, joita heillä on ollut mielessään vastaushetkellä, minkä vuoksi tulokset eivät välttämättä kuvaa tutkittujenkaan vanhempien kaikkia AAC-keinojen käyttöönottoon ja käyttöön vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksesta saatu tieto voi auttaa puheterapeutteja ja muita ammattilaisia, esimerkiksi neuvolan tai varhaiskasvatuksen henkilökuntaa, vanhempien tukemisessa ja ohjaamisessa AAC-keinojen käyttöönoton ja käytön osalta.

Koska lapsi, jolla on ainoastaan kielen ja puheen kehityksen pulmia, pääsee todennäköisesti puheterapiaan vasta yli 2-vuotiaana (esim. Kehityksellinen kielihäiriö (kielellinen erityisvaikeus, lapset ja nuoret), 2019), korostuu pienten lasten kohdalla neuvolan (vrt. Terveydenhuoltolaki 2:15 §)

ja varhaiskasvatuksen (vrt. Varhaiskasvatuslaki 1:3 §) rooli lapsen kehityksen tukijana ja kommunikoinnin mahdollistajana. Toisaalta vaikka lapsi esimerkiksi kehitysvammaisuuden vuoksi päätyisi puheterapiaan jo nuorempana, on varhaiskasvatuksen rooli AAC-keinojen käyttöönotossa ja käytössä silti tärkeä, mikä ilmenee myös tämän tutkimuksen havainnoista (vrt. myös Launonen, 2011, s. 266; vrt. Launonen ym., 2022; vrt. Varhaiskasvatuslaki 1:3 §). Tulosten perusteella vanhemmilla on kielteisiä, varhaiskasvatuksen henkilökunnan toimintaan liittyviä kokemuksia AAC-keinoihin liittyen. Tulevaisuudessa voitaisiin tutkia, minkälaista AAC-keinoihin liittyvää osaamista varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on ja minkälainen koulutus ja tuki lisäisi varhaiskasvatuksen henkilökunnan valmiutta tukea lapsen AAC-keinojen käyttöönottoa ja käyttöä. Vanhemmat eivät maininneet neuvolan henkilökuntaa myönteisiin eikä kielteisiin kokemuksiin vaikuttavana tekijänä, joten tämä tutkimus ei antanut tietoa siitä, miten neuvolahenkilökunta on mahdollisesti vaikuttanut AAC-keinojen käyttöönottoon tai käyttöön. Tulevaisuudessa olisikin kiinnostavaa tutkia myös neuvolan terveydenhoitajien osaamista ja valmiuksia tukea lapsen kommunikointia AAC-keinojen avulla.

Tutkimuksen kohderyhmää ei valittu esimerkiksi lapsen diagnoosin, toimintakyvyn tai kommunikoinnin tason perusteella eikä näitä tekijöitä selvitetty myöskään tutkimuksen taustatietoina. On kuitenkin mahdollista, että edellä kuvatut tekijät vaikuttavat vanhempien kokemuksiin AAC-keinojen käytöstä ja käyttöönotosta, minkä vuoksi tulevaisuudessa voitaisiin kartoittaa tarkemmin lapsen tilannetta kokemuksia tarkasteltaessa. Lisäksi voitaisiin tutkia tarkemmin jonkin tietyn ryhmän, esimerkiksi myöhään puhumaan alkavien lasten tai autismikirjon lasten vanhempien kokemuksia, sillä vaikka vanhempien kokemuksia AAC-keinojen käytöstä esimerkiksi autismikirjon lasten vanhemmilla on tutkittu (Laubscher ym., 2024), tutkimusta ei ole tehty erityisesti pienillä lapsilla eikä suomalaista tutkimusta aiheesta ole.

7 LÄHDELUETTELO

American Speech-Language-Hearing Association. (julkaisuaika tuntematon). *Augmentative and Alternative Communicatoin (AAC).* Haettu 22.5.2024 osoitteesta https://www.asha.org/public/speech/disorders/aac/

Arserio, A. P., Biggs, E. E., & Holz, E. (2024). Experiences of Parents Supporting Their Young Children Who Use Speech-Generating Devices. *Journal of Early Intervention*, *46*(4), 562–583. https://doi.org/10.1177/10538151231199898

Backman, E., Miniscalco, C., & Thunberg, G. (2024). Introducing a self-managed early communication resource for parents – A mixed methods feasibility study of the Swedish "ComAlong online". *Disability & Rehabilitation: Assistive Technology*, *20*(3), 598–610. https://doi.org/10.1080/17483107.2024.2398606

Ball, H. L. (2019). Conducting Online Surveys. *Journal of Human Lactation*, *35*(3), 413–417. https://doi.org/10.1177/0890334419848734

Beukelman, D. R., & Mirenda, P. (2013). *Augmentative and Alternative Communication.* Brookes Publishing.

Brady, N. C. (2000). Improved comprehension of object names following voice output communication aid use: Two case studies. *Augmentative and Alternative Communication, 16*(3), 197–204. https://doi.org/10.1080/07434610012331279054

Busetto, L., Wolfgang, W., & Gumbinger, C. (2020). How to use and assess qualitative research methods. *Neurological Research and Practice*, *2*. https://doi.org/10.1186/s42466-020-00059-z

Cress, C., & Marvin, C. (2003). Common Questions about AAC Services in Early Intervention. *Augmentative & Alternative Communication, 19*(4), 254–272. https://doi.org/10.1080/07434610310001598242

Cress, C. (2004). Augmentative and Alternative Communication and Language: Understanting and Responding to Parents' Perspectives. *Topics in Language Disorders, 24*(1), 51–61. https://doi.org/10.1097/00011363-200401000-00006

Dicarlo, C. F., & Banajee, M. (2000). Using Voice Output Devices to Increase Initiations of Young Children With Disabilities. *Journal of Early Intervention*, *23*(3), 191–199. doi.org/10.1177/10538151000230030801

Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A., & Kääriäinen, M. (2022). Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede*, *34*(4), 215–225.

Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K., & Kyngäs, H. (2014). Qualitative Content Analysis: A Focus on Trustworthiness. *SAGE Open*, *4*(1). https://doi.org/10.1177/2158244014522633

EU:n yleinen tietosuoja-asetus 27.4.2016/679.

Goodwyn, S. W., Acredolo, L. P., & Brown, C. A. (2000). Impact of Symbolic Gesturing on Early Language Development. *Journal of Nonverbal Behavior, 24*(2), 81–103. https://doi.org/10.1023/A:1006653828895

Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, *24*(2), 105–112. https://doi.org/10.1016/j.nedt.2003.10.001

Granlund, M., Björck-Akesson, E., Wilder, J., & Ylvén, R. (2008). AAC Interventions for Children in a Family Environment: Implementing Evidence in Practice. *Augmentative and Alternative Communication*, *24*(3), 207–219. https://doi.org/10.1080/08990220802387935

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita.* Tammi.

Huuhtanen, K. (2011a). Esineillä ja graafisilla merkeillä kommunikointi. Teoksessa K. Huuhtanen (toim.), *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa* (s. 49–57). Kehitysvammaliitto ry.

Huuhtanen, K. (2011b). Kommunikointi elein ja viittomin. Teoksessa K. Huuhtanen (toim.), *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa* (s. 27–31). Kehitysvammaliitto ry.

Jackson, A. M., Woo, J., Olson, M., Dalisay, F., Pokhrel, P., Muller, C. J., & Okamoto, S. K. (2023). Methodological Challenges in Web-Based Qualitative Research With Medically Underserved Populations. *Journal of Medical Internet Research*, *25*(1). https://doi.org/10.2196/44086

Jonsson, A., Kristoffersson, L., Ferm, U., & Thunberg, G. (2011). The ComAlong Communication Boards: Parents' Use and Experiences of Aided Language Stimulation. *AAC: Augmentative & Alternative Communication*, *27*(2), 103–116. https://doi.org/10.3109/07434618.2011.580780

Kehityksellinen kielihäiriö (kielellinen erityisvaikeus, lapset ja nuoret). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Foniatrit ry:n ja Suomen Lastenneurologisen Yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019 (viitattu 22.10.2025). Saatavilla internetissä: www.kaypahoito.fi

King, D. B., O'Rourke, N., & DeLongis, A. (2014). Social Media Recruitment and Online Data Collection: A Beginner's Guide and Best Practices for Accessing Low-Prevalence and Hard-to-Reach Populations. *Canadian Psychology*, *55*(4), 240–249. https://doi.org/10.1037/a0038087

Kunnari, S. (2000). *Characteristics of early lexical and phonological development in children acquiring finnish* (Acta Universitatis Ouluensis, B, Humaniora, 34) [väitöskirja, Oulun yliopisto].

Kunnari, S., & Laasonen, M. (2022). Lasten puheen, kielen ja kommunikoinnin vaikeudet. Teoksessa S. Kunnari & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 10–18). PS-kustannus.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734.

Laubscher, E., Pope, L., & Light, J. (2024). ”You Just Want to Be Able to Communicate With Your Child”: Parents’ Perspectives on Communication and AAC Use for Beginning Communicators on the Autism Spectrum. *American Journal of Speech-Language Pathology*, *33*(2), 716–735. https://doi.org/10.1044/2023_AJSLP-23-00254

Launonen, K. (2011). Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen kuntoutuksen keinoin. Teoksessa S. Loukusa & L. Paavola (toim.), *Lapset kieltä käyttämässä: Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt* (s. 261–277). PS-kustannus.

Launonen, K., Neuvonen, K., & Savolainen, I. (2022). Puhetta tukeva viestintä arjen kuntoutuksessa. Teoksessa S. Kunnari & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 332–352). PS-kustannus.

Leech, E. R. B., & Cress, C. J. (2011). Indirect Facilitation of Speech in a Late Talking Child by Prompted Production of Picture Symbols or Signs. *Augmentative & Alternative Communication, 27*(1), 40–52. https://doi.org/10.3109/07434618.2010.550062

Lorang, E., Maltman, N., Venker, C., Eith, A., & Sterling, A. (2022). Speech-language pathologists’ practices in augmentative and alternative communication during early intervention. *Augmentative & Alternative Communication*, *38*(1), 41–52. https://doi.org/10.1080/07434618.2022.2046853

Lüke, C. (2016). Impact of speech-generating devices on the language development of a child with childhood apraxia of speech: A case study. *Disability & Rehabilitation: Assistive Technology*, *11*(1), 80–88. https://doi.org/10.3109/17483107.2014.913715

Marshall, J., & Goldbart, J. (2008). ”Communication is everything I think.” Parenting a child who needs Augmentative and Alternative Communication (AAC). *International Journal of Language & Communication Disorders*, *43*(1), 77–98. https://doi.org/10.1080/13682820701267444

Martin, J. H., Reichle, J., Dimian, A., & Mo Chen. (2013). Communication Modality Sampling for a Toddler With Angelman Syndrome. *Language, Speech & Hearing Services in Schools, 44*(4), 327–336. https://doi.org/10.1044/0161-1461(2013/12-0108)

Merikoski, H. (2011). Kommunikoinnin strategioita: esimerkki 2, Nopea piirroskuvakommunikointi. Teoksessa K. Huuhtanen (toim.), *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa* (s. 70–72). Kehitysvammaliitto ry.

Moorcroft, A., Scarinci, N., & Meyer, C. (2020). 'We were just kind of handed it and then it was smoke bombed by everyone': How do external stakeholders contribute to parent rejection and the abandonment of AAC systems? *International Journal of Language & Communication Disorders*, *55*(1), 59–69. https://doi.org/10.1111/1460-6984.12502

Muttiah, N., Drager, K. D. R., Beale, B., Bongo, H., & Riley, L. (2022). The Effects of an Intervention Using Low-Tech Visual Scene Displays and Aided Modeling With Young Children With Complex Communication Needs. *Topics in Early Childhood Special Education, 42*(1), 91–104. https://doi.org/10.1177/0271121419844825

Navarro, I. I., Cretcher, S. R., McCarron, A. R., Figueroa, C., & Alt, M. (2020). Using AAC to unlock communicative potential in late-talking toddlers. *Journal of Communication Disorders, 87*. https://doi.org/10.1016/j.jcomdis.2020.106025

Nivarpää-Hukki, E., Tanskanen, H., & Tarpila, S. (2011). Kommunikoinnin strategioita: esimerkki 1, PECS-kuvanvaihtokommunikointi. Teoksessa K. Huuhtanen (toim.), *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa* (s. 64–69). Kehitysvammaliitto ry.

Paavola-Ruotsalainen, L., & Rantalainen, K. (2020). Varhaiset vuorovaikutustaidot. Teoksessa E. Niemitalo-Haapola, S. Haapala & S. Ukkola (toim.), *Lapsen kielenkehitys – Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys* (s. 17–36). PS-kustannus.

Roben, C. K. P., Cole, P. M., & Armstrong, L. M. (2013). Longitudinal Relations Among Language Skills, Anger Expression, and Regulatory Strategies in Early Childhood. *Child Development, 84*(3), 891–905. https://doi.org/10.1111/cdev.12027

Romski, M., & Sevcik, R. A. (2005). Augmentative Communication and Early Intervention: Myths and Realities. *Infants & Young Children, 18*(3), 174–185. https://doi.org/10.1097/00001163-200507000-00002

Rose, E., Weinert, S., & Ebert, S. (2018). The roles of receptive and productive language in children's socioemotional development. *Social Development, 27*(4), 777–792. https://doi.org/10.1111/sode.12317

Saarinen, A., Lyytinen, P., Ahonen, T., & Lyytinen, H. (2023). Varhaislapsuus. Teoksessa L. Pulkkinen, T. Ahonen & I. Ruoppila (toim.), *Ihmisen psykologinen kehitys* (s. 34–102). PS-kustannus.

Solomon-Rice, P. L., & Soto, G. (2014). Facilitating Vocabulary in Toddlers Using AAC: A Preliminary Study Comparing Focused Stimulation and Augmented Input. *Communication Disorders Quarterly, 35*(4), 204–215. https://doi.org/10.1177/1525740114522856

Stolt, S., & Salmi (2020). Sanaston kehitys. Teoksessa E. Niemitalo-Haapola, S. Haapala & S. Ukkola (toim.), *Lapsen kielenkehitys – Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys* (s. 77–93). PS-kustannus.

Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.* Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

United Nations. (julkaisuaika tuntematon). *Universal Declaration of Human Rights.* Haettu 22.5.2024 osoitteesta https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights

van der Schuit, M., Segers, E., van Balkom, H., Stoep, J., & Verhoeven, L. (2010). Immersive Communication Intervention for Speaking and Non-speaking Children with Intellectual Disabilities. *Augmentative & Alternative Communication, 26*(3), 203–218. https://doi.org/10.3109/07434618.2010.505609

van der Schuit, M., Segers, E., van Balkom, H., & Verhoeven, L. (2011). Early language intervention for children with intellectual disabilities: A neurocognitive perspective. *Research in Developmental Disabilities, 32*(2), 705–712. https://doi.org/10.1016/j.ridd.2010.11.010

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.

von Tetzchner, S., & Martinsen, H. (2000). *Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin.* Hakapaino Oy.

Wright, C. A., Kaiser, A. P., Reikowsky, D. I., Roberts, M. Y., & Oetting, J. (2013). Effects of a Naturalistic Sign Intervention on Expressive Language of Toddlers With Down Syndrome. *Journal of Speech, Language & Hearing Research*, *56*(3), 994–1008. https://doi.org/10.1044/1092-4388(2012/12-0060)

Ylätupa, M., Huuhtanen, K., Ohtonen, M., & Roisko, E. (2011). Tekniikka viestimisen apuna. Teoksessa K. Huuhtanen (toim.), *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa* (s. 85–91). Kehitysvammaliitto ry.

Yoder, P., & Stone, W. L. (2006). A Randomized Comparison of the Effect of Two Prelinguistic Communication Interventions on the Acquisition of Spoken Communication in Preschoolers With ASD. *Journal of Speech, Language & Hearing Research, 49*(4), 698–711. https://doi.org/10.1044/1092-4388(2006/051)

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomakkeen taustatietokysymykset sekä varsinaiset kysymykset

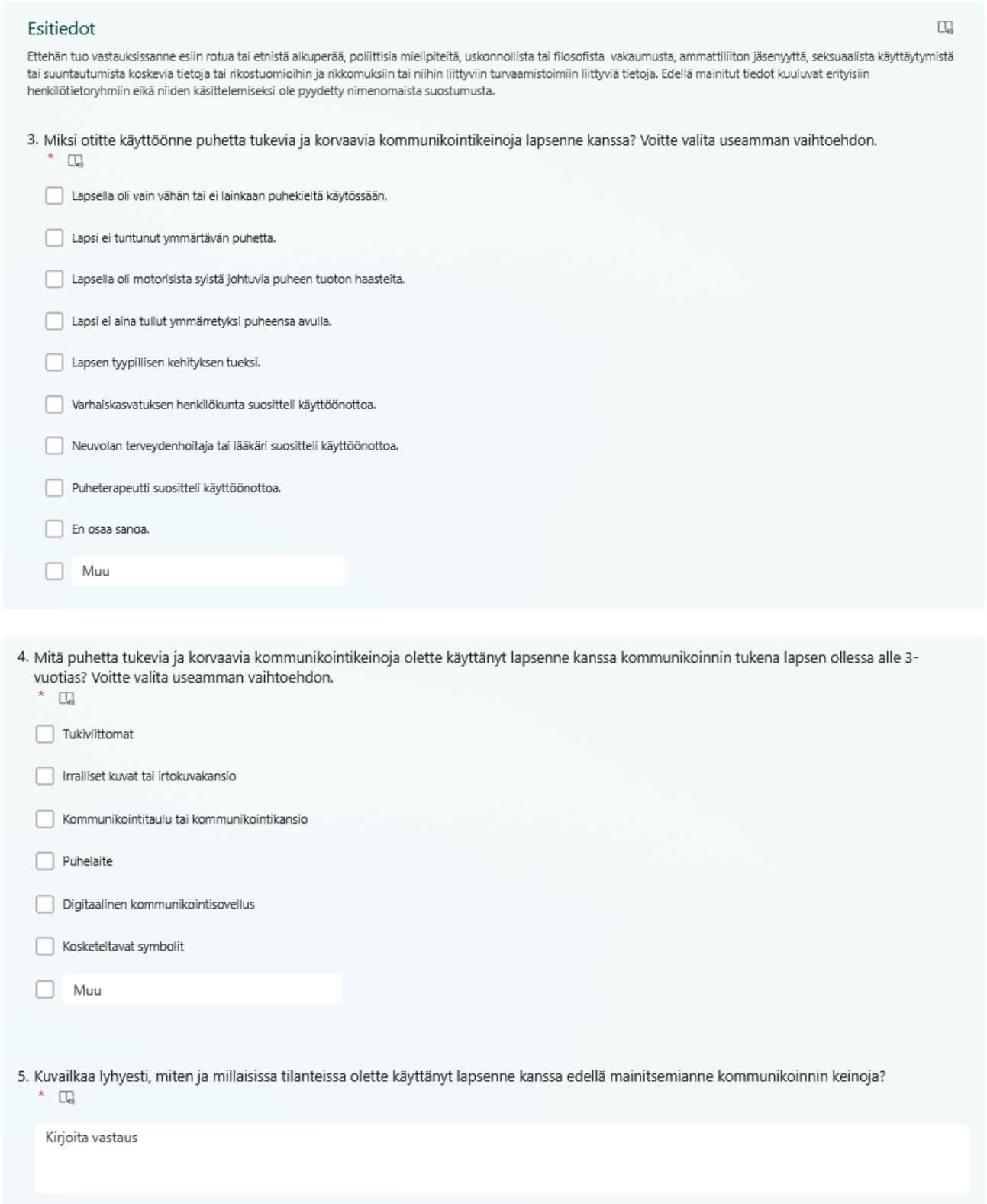

Esitiedot

Ettehän tuo vastauksissanne esiin rotua tai etnistä alkuperää, poliittisia mielipiteitä, uskonnollista tai filosofista vakaumusta, ammattiliiton jäsenyyttä, seksuaalista käyttäytymistä tai suuntautumista koskevia tietoja tai rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin liittyviä tietoja. Edellä mainitut tiedot kuuluvat erityisiin henkilötietoryhmiin eikä niiden käsittelemiseksi ole pyydetty nimenomaista suostumusta.

3. Miksi otitte käyttöönne puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja lapsenne kanssa? Voitte valita useamman vaihtoehdon. *

- [ ] Lapsella oli vain vähän tai ei lainkaan puhekieltä käytössään.
- [ ] Lapsi ei tuntunut ymmärtävän puhetta.
- [ ] Lapsella oli motorisista syistä johtuvia puheen tuoton haasteita.
- [ ] Lapsi ei aina tullut ymmärretyksi puheensa avulla.
- [ ] Lapsen tyypillisen kehityksen tueksi.
- [ ] Varhaiskasvatuksen henkilökunta suositteli käyttöönottoa.
- [ ] Neuvolan terveydenhoitaja tai lääkäri suositteli käyttöönottoa.
- [ ] Puheterapeutti suositteli käyttöönottoa.
- [ ] En osaa sanoa.
- [ ] Muu

4. Mitä puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja olette käyttänyt lapsenne kanssa kommunikoinnin tukena lapsen ollessa alle 3-vuotias? Voitte valita useamman vaihtoehdon. *

- [ ] Tukiviittomat
- [ ] Irralliset kuvat tai irtokuvakansio
- [ ] Kommunikointitaulu tai kommunikointikansio
- [ ] Puhelaite
- [ ] Digitaalinen kommunikointisovellus
- [ ] Kosketeltavat symbolit
- [ ] Muu

5. Kuvailkaa lyhyesti, miten ja millaisissa tilanteissa olette käyttänyt lapsenne kanssa edellä mainitsemianne kommunikoinnin keinoja? *

Kirjoita vastaus

Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttöönottoa tukevat tekijät

6. Mitkä tekijät auttoivat puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttöönotossa?
   *

Kirjoita vastaus

7. Millaista tukea olisitte mahdollisesti kaivannut puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttöönotossa?
   *

Kirjoita vastaus

Edellinen Seuraava

Kokemukset puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käytöstä

8. Mitkä asiat puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käytössä ovat sujuneet hyvin?
   *

Kirjoita vastaus

9. Mitkä asiat puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käytössä ovat tuottaneet haasteita?
   *

Kirjoita vastaus

10. Miten puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttö on muuttanut lapsenne kanssa kommunikointia ja arjen tilanteissa toimimista?
    *

Kirjoita vastaus

Liite 2: Tutkimustiedote

TAMPEREEN YLIOPISTO

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Tutkimus

Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttö alle 3-vuotiaan lapsen kanssa – pro gradu -tutkielma

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään osallistumaan tutkimukseen, jossa selvitetään puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttöönottoa tukevia tekijöitä vanhempien keskuudessa sekä vanhempien kokemuksia puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa. Osallistumalla tutkimukseen autatte lisäämään ymmärrystä aiheesta, minkä myötä voidaan kehittää tapoja tukea alle 3-vuotiaiden, tukea tarvitsevien lasten kommunikointia. Lisäksi puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen avulla voidaan tukea lapsen puheen, kielen ja vuorovaikutuksen taitojen kehitystä.

Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot ovat keinoja, joita käytetään joko puheen tukena tai puheen sijasta. Keinoja käytetään tyypillisesti silloin, jos puheen, kielen tai kommunikoinnin kehityksessä ilmenee haasteita. Keinoja voidaan käyttää myös tyypillisesti kehittyvien lasten kanssa, rikastamaan heidän kommunikointiaan sekä kielellistä kehitystään.

Puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja ovat esimerkiksi erilaiset graafiset symbolit (esimerkiksi valokuvat ja piirroskuvat), tukiviittomat, kosketeltavat symbolit sekä puhelaitteet. Graafisia symboleja voidaan käyttää yksittäisinä kuvina tai ne voidaan koota kommunikointitauluun, kommunikointikansioon tai digitaaliseen kommunikointisovellukseen. Tukiviittomat tehdään käsien avulla. Puhelaitteessa on nappi tai nappeja, joita painamalla laitteesta kuuluu ennalta määritelty viesti.

Voitte osallistua tutkimukseen, jos kaikki alla mainitut osallistumiskriteerit täyttyvät.

- Lapsenne on syntynyt vuonna 2019 tai sen jälkeen.
- Olette käyttäneet lapsenne kanssa puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja kommunikoinnin tukena lapsen ollessa alle 3-vuotias.
- Pystytte osallistumaan tutkimukseen suomeksi.

Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumista. Perehdyttyänne tähän tiedotteeseen Teillä on mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta tutkijalle, minkä jälkeen Teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Tietosuojailmoituksessa (liitteenä) on kerrottu henkilötietojen käsittelystä. Voitte jakaa tietoa tästä tutkimuksesta mahdollisille muille osallistujille.

Tutkimuksen kulku

Tutkimuksessa selvitetään, mitkä tekijät tukevat vanhempia puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttöönotossa ja millaisia kokemuksia vanhemmilla on puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa. Lisäksi taustatietona kysytään, mistä syystä puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja on otettu käyttöön, mitä keinoa/keinoja vanhempi on käyttänyt lapsensa kanssa lapsen ollessa alle 3-vuotias sekä miten ja millaisissa tilanteissa kyseistä/kyseisiä kommunikointikeinoja on käytetty.

Tutkimukseen sisältyy Microsoftin O365-ohjelmalla toteutettu kysely, jossa on edellä mainittuihin aiheisiin liittyviä kysymyksiä. Kyselyssä on kaksi monivalintakysymystä ja kuusi avointa kysymystä. Kyselyyn vastaamiseen kuluu aikaa noin 15–30 minuuttia riippuen vastaustenne laajuudesta. Voitte halutessanne vastata kyselyyn yhdessä lapsenne mahdollisen toisen vanhemman kanssa. Tutkimuksen osallistujilta ei kysytä yhteystietoja eikä heistä kerätä tietoa muuta kautta.

Tutkimuksen vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voitte kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää osallistumisenne poistumalla vastauslomakkeelta. Tutkimuksesta kieltäytyminen tai sen keskeyttäminen ei aiheuta Teille kielteisiä seurauksia.

Tutkimukseen liittyvät hyödyt ja riskit

Tutkimukseen osallistumisesta ei ole Teille välitöntä hyötyä. Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

Tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta Teille kustannuksia. Tutkimukseen osallistumiseen ei liity terveydellisiä riskejä.

Luottamuksellisuus, henkilötietojen käsittely sekä yksityisyys tutkimusjulkaisussa

Tutkimuksessa käsitellään henkilötietoja, jos tuotte niitä esiin vastauksissanne. Henkilötiedolla tarkoitetaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja (EU:n yleinen tietosuoja-asetus).

Teiltä kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti tietosuojalain edellyttämällä tavalla. Tarkemmin henkilötietojen käsittelystä on kerrottu tietosuojailmoituksessa (liitteenä).

Tämän tutkimuksen tulokset julkaistaan logopedian opinnäyteyössä, joka on luettavissa Tampereen yliopiston avoimessa Trepo-julkaisuarkistossa sen valmistuttua. Lisäksi tutkimukseen liittyvä opinnäytetyö esitellään Tampereen yliopistossa pro gradu -seminaarissa. Tutkimuksen osallistujilta kerättyjä tietoja käytetään ainoastaan tutkimukseen liittyvän opinnäytetyön tekemiseen. Tutkimuksessa kerätty aineisto tuhotaan, kun tutkimukseen liittyvä opinnäytetyö on valmistunut ja arvioitu. Opinnäytteen arvioitu valmistumisaika on 12/2025.

Tutkimukseen liittyvässä opinnäytetyössä on epäsuoran tunnistamisen mahdollisuus. Opinnäytetyössä käytetään suoria lainauksia osallistujien vastauksista. Tarvittaessa tutkimusaineisto ja opinnäytetyössä käytettävät suorat lainaukset pseudonymisoidaan.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimuksen tuloksista ei tiedoteta erikseen osallistujille. Tulokset julkaistaan logopedian opinnäyteyössä, joka on luettavissa Tampereen yliopiston avoimessa Trepo-julkaisuarkistossa sen valmistuttua.

Lisätiedot ja tutkijan yhteystiedot

Voitte esittää mahdolliset kysymykset tutkimuksesta Olivia Keskiselle.

Yhteydenottoanne ei yhdistetä tutkimuksen osallistujien vastauksiin, ja siihen liittyvät tiedot hävitetään.

Olivia Keskinen
Logopedian maisterivaiheen opiskelija
Sähköposti: olivia.keskinen@tuni.fi

Liite 3: Tutkimuksen tietosuojailmoitus

Rekisterin nimi	Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttö alle 3-vuotiaan lapsen kanssa – pro gradu -tutkielma
Päiväys	04.03.2025
Rekisterinpitäjä	Olivia Keskinen Sähköposti: olivia.keskinen@tuni.fi
Tutkimuksen ohjaaja	Sari Ylinen Sähköposti: sari.p.ylinen@tuni.fi
Henkilötietojen käsittelytarkoitus ja käsittelyperuste	Henkilötietojanne käsitellään opinnäytetutkimuksen tekemistä varten. Tutkimuksessa tutkitaan puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttöönottoa tukevia tekijöitä vanhempien keskuudessa sekä vanhempien kokemuksia puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä aiheesta, minkä myötä voidaan kehittää tapoja tukea alle 3-vuotiaiden, tukea tarvitsevien lasten kommunikointia. Tutkimuksen tulokset julkaistaan logopedian opinnäyteyössä, joka on luettavissa Tampereen yliopiston avoimessa Trepo-julkaisuarkistossa sen valmistuttua. Tutkimuksen osallistujilta kerättyjä tietoja käytetään ainoastaan tutkimukseen liittyvän opinnäytetyön tekemiseen. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Henkilötietojen käsittelyperusteena on: Suostumus. Suostumuksen voi peruuttaa milloin tahansa ilmoittamalla tästä rekisterinpitäjälle. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta ennen suostumuksen peruuttamista suoritetun käsittelyn lainmukaisuuteen. On mahdollista, että tutkimuksessa tulee esiin terveyttä koskevia tietoja, jos tuotte näitä tietoja esiin vastauksissanne. Terveyttä koskevat tiedot lukeutuvat erityisiin henkilötietoryhmiin, ja niiden käsittely vaatii erityisen oikeusperusteen. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn erityinen oikeusperuste on: Rekisteröity on antanut nimenomaisen suostumuksensa kyseisten henkilötietojen käsittelyyn yhtä tai useampaa tiettyä tarkoitusta varten.
Henkilötietojen säilytysaika	Tutkimuksessa kerätty aineisto tuhotaan, kun tutkimukseen liittyvä opinnäytetyö on valmistunut ja arvioitu. Opinnäytteen arvioitu valmistumisaika on 12/2025.
Rekisterin tietosisältö ja tietolähteet	Tutkimuksessa kysytään kysymyksiä, joiden avulla selvitetään, mitkä tekijät tukevat vanhempia puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttöönotossa ja millaisia kokemuksia vanhemmilla on puhetta tukevien ja

	korvaavien kommunikointikeinojen käytöstä alle 3-vuotiaan lapsen kanssa. Lisäksi taustatietona kysytään, mistä syystä puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja on otettu käyttöön, mitä keinoa/keinoja vanhempi on käyttänyt lapsensa kanssa lapsen ollessa alle 3-vuotias sekä miten ja millaisissa tilanteissa kyseistä/kyseisiä kommunikointikeinoja on käytetty. Tutkimuksessa esiin tulevia asioita voivat olla esimerkiksi lapseenne liittyvät tiedot, vapaa-aikaanne liittyvät tiedot, terveystiedot sekä perhesuhteisiin liittyvät tiedot riippuen siitä, minkälaisia asioita koette tarpeelliseksi tuoda esiin vastatessanne kysymyksiin. Lisäksi yhteystietonne saattaa tulla tutkijan tietoon, jos otatte itse yhteyttä tutkijaan. Yhteydenottoanne ei yhdistetä tutkimuksen osallistujien vastauksiin, ja siihen liittyvät tiedot hävitetään. Tiedot kerätään tutkittavalta itseltään kyselylomakkeella. Tutkimusaineisto pseudonymisoidaan tarvittaessa.
Rekisteröidyn oikeudet	Tietosuojalainsäädännön mukaisesti Teillä on oikeus saada pääsy tietoihin, oikeus tietojen oikaisuun, oikeus tietojen poistamiseen, oikeus tietojen käsittelyn rajoittamiseen sekä oikeus vastustaa henkilötietojen käsittelyä. Jos haluatte käyttää jotakin oikeuttanne, ottakaa yhteys rekisterinpitäjään. Teillä on lisäksi oikeus tehdä ilmoitus henkilötietojen käsittelyä valvovalle viranomaiselle, jos epäilette, että henkilötietojanne käsitellään vastoin EU:n yleistä tietosuoja-asetusta tai tietosuojalainsäädäntöä. Suomessa valvova viranomainen on tietosuojavaltuutettu. Tietosuojavaltuutetun toimiston yhteystiedot sekä ohjeita ilmoituksen tekemiseen löydät osoitteesta https://tietosuoja.fi/etusivu.
Henkilötietojen luovutus	Henkilötietoja ei luovuteta ulkopuolisille.
Rekisterin suojauksen periaatteet	Tutkimuksessa kerätty aineisto säilytetään ainoastaan digitaalisessa muodossa. Digitaalinen aineisto suojataan kaksivaiheisella käyttäjän tunnistuksella (MFA).

Liite 4: Kysymykset, joilla on pyydetty tietoon perustuva suostumus tutkimukseen osallistumisesta sekä henkilötietojen käsittelystä

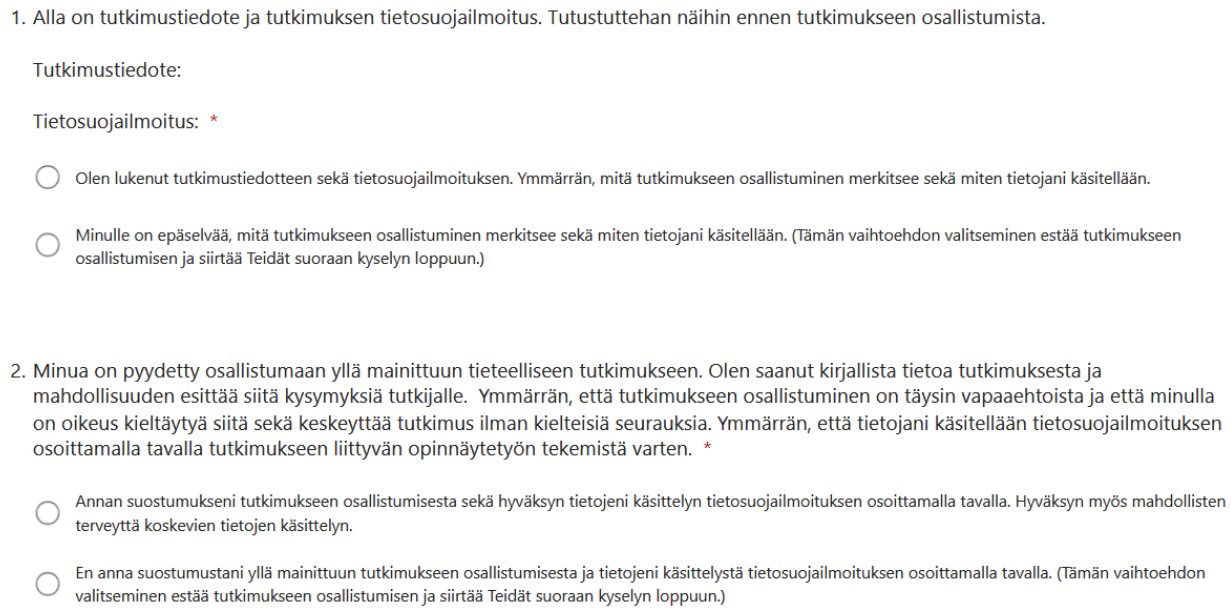

1. Alla on tutkimustiedote ja tutkimuksen tietosuojailmoitus. Tutustuttehan näihin ennen tutkimukseen osallistumista.

   Tutkimustiedote:

   Tietosuojailmoitus: *

   - ◯ Olen lukenut tutkimustiedotteen sekä tietosuojailmoituksen. Ymmärrän, mitä tutkimukseen osallistuminen merkitsee sekä miten tietojani käsitellään.
   - ◯ Minulle on epäselvää, mitä tutkimukseen osallistuminen merkitsee sekä miten tietojani käsitellään. (Tämän vaihtoehdon valitseminen estää tutkimukseen osallistumisen ja siirtää Teidät suoraan kyselyn loppuun.)

2. Minua on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tieteelliseen tutkimukseen. Olen saanut kirjallista tietoa tutkimuksesta ja mahdollisuuden esittää siitä kysymyksiä tutkijalle. Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä sekä keskeyttää tutkimus ilman kielteisiä seurauksia. Ymmärrän, että tietojani käsitellään tietosuojailmoituksen osoittamalla tavalla tutkimukseen liittyvän opinnäytetyön tekemistä varten. *

   - ◯ Annan suostumukseni tutkimukseen osallistumisesta sekä hyväksyn tietojeni käsittelyn tietosuojailmoituksen osoittamalla tavalla. Hyväksyn myös mahdollisten terveyttä koskevien tietojen käsittelyn.
   - ◯ En anna suostumustani yllä mainittuun tutkimukseen osallistumisesta ja tietojeni käsittelystä tietosuojailmoituksen osoittamalla tavalla. (Tämän vaihtoehdon valitseminen estää tutkimukseen osallistumisen ja siirtää Teidät suoraan kyselyn loppuun.)

Liitteen kuvasta on poistettu tutkimustiedotteen sekä tietosuojailmoituksen linkit. Lomakkeet on esitetty edellä liitteinä 2 (tutkimustiedote) ja 3 (tutkimuksen tietosuojailmoitus).